Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Esbjerg Højskole

1910 - 1980

Esbjerg Højskole · 1910 - 1980

1910 - 1980

Esbjerg Højskole

Julius Bomholt

Poul Hansen . Ivar Nørgaard

Erling Jensen . Daniel Pedersen

Chr. Kelm-Hansen

Tegninger: Erling Juhl

Udgivet af Esbjerg Højskole 1980

ESBJERG HØJSKOLE · 1910 - 1980

TRYKT I OFFSET HOS
BHM-TRYK. ESBJERG 1980

TYPOGRAFISK TILRETTELÆGNING:
BENT HOLDT MADSEN

OPLAG: 1500 EKSEMPLARER

Det første hold

J. P. Sundbo er det navn, der står i spidsen for Esbjerg Højskoles historie.

I århundredets første to årtier var han den centrale skikkelse i den esbjergensiske arbejderbevægelse. Han og Vesterhavs-byen passede sammen. Han var som født til at være talsmand for et nybyggersamfund og en by, der endnu befandt sig midt i støbningen. Det sydede omkring ham. Som journalist var han ret i sit es, når oppositionen forenedes med aktion. Der var ingen, der kunne sige et *nej* så bidende som han.

Denne mand, hvis meninger altid gik lige på, var kendt af alle som *redaktøren,* og de færreste tænkte på, at der bagom redaktøren var en *højskolelærer,* der førte en skjult, men i høj grad impulsgivende verden med sig. Han var udgået fra et fattigt miljø, et husmandssted i Udlejre ved Slangerup, og ville - hvis han var født 50 år tidligere - utvivlsomt være blevet landarbejder. Han begyndte som hyrdedreng og fortsatte som tjenestekarl ... og kom så, 18 år gammel, til Vejstrup Højskole. Højskolen betød, at hans liv fik nye muligheder. Den blev hans universitet. Han rejste til Askov - højskolen over alle højskoler - og var dér elev i tre vintre.

En drøm blev tændt: han ville selv være den, der gav ilden videre. Selv være lærer. Han hagede sig fast i enhver mulighed: som medhjælper på et børnehjem, som huslæ-

rer, som lærer ved en fortsættelsesskole, og i 1884 blev han lærer ved Lundby Højskole ved Løgstør. Herfra lykkedes det ham at foretage springet til Morten Pontoppodans højskole i Hjørlunde, et sted, der ligger kun et par kilometer fra barndomshjemmet.

Her fik han sit præg for livet. Højskolens verden kom til at danne den skarpest tænkelige kontrast til den verden, han kendte som barn, og denne oplevelse af modsætninger i spænding blev så at sige hans daglige inspiration. Han udviklede sig gradvis fra Bergianer til Hørup'er - Hørups Havdrup-tale blev holdt i 1885 - og videre til socialist.

Morten Pontoppidan var en personlighed af ualmindelig styrke. Det ses ikke mindst af det værk, hvori professor P.G. Lindhardt har redegjort for hans liv og virke og tankeverden. Dr. L. Moltesen siger, i Biografisk Leksikon, om Pontoppidan som højskoleleder, at han havde en æggende måde at strø salt og peber i den vante højskoleføde og at åbne vinduerne, helst når det blæste. I 1886 - mens Sundbo var lærer ved hans skole - fik han en højesteretsdom på tre måneders fængsel for sine skarpe udtalelser mod Estrup.

Ved denne skole havde Henrik Pontoppidan været lærer. Sundbo kom til at bo i det lille gavlværelse, der havde været skribentens, og hvor de første sociale noveller i Danmark, hvasse samfundsbilleder, blev skrevet. Et par år efter at Sundbo havde forladt skolen i håb om selv at kunne slå igennem som skribent, blev Jeppe Aakjær ansat i samme stilling som yngste lærer. Aakjær havde i 1887 været arresteret for »oprørsk og blasfemisk tale«, og året efter blev han bortvist fra Askov på grund af opsætsighed og havde således gode betingelser for at være lærer på en Pontoppidan-skole.

Hjørlunde Højskole er mor til Esbjerg Højskole.

Hvis man skal anbringe Sundbos portræt i 1880'ernes væg, ses Henrik Pontoppidan til den ene side, Jeppe Aakjær til den anden, og oven over de tre: et billede i stort format af Morten Pontoppidan. På den modsatte væg: et billede af Estrup, omgivet af gendarmer.

Til Hjørlunde kredsen hørte en mand, der kom til at spille en særegen rolle: F.F. Falkenstjerne, ligesom Pontoppidan højskoleforstander, politiker og præst. Han begyndte i 1882 en højskole for københavnske arbejdere, men måtte - fysisk handicapped som han var - lukke den igen efter fem års forløb. Han og Pontoppidan udgav i fællesskab tidsskriftet »Tidens Strøm«, et etisk oprør mod tidens »lumpenhed«, og i 1891 forsøgte Pontoppidan at løse den opgave, som ikke var lykkedes for Falkenstjerne: at skabe en arbejderhøjskole i København.

Eksperimentet varede kun i to år.

I århundredets første årti dukkede tanken om en arbejderhøjskole - eller en tyende-

skole, som Johan Skjoldborg kaldte den - frem den ene gang efter den anden, men uden at blive til virkelighed. Det var J. P. Sundbos bedrift, at han vovede forsøget. I Københavns påbegyndelse - med partiets forretningsfører som den egentlige kraft - en skole til uddannelse af politiske tillidsmænd. Det var Sundbos lod - og et ægte træk i hans oppositionelle skæbne - at starte en skole for landarbejdere, arbejdsmænd og håndværkere under de mest primitive omstændigheder.

I det unge, traditionsfrie Esbjerg måtte der være plads til en lille oprørsskole som den i Hjørlunde - uden hensyn til, hvad »de store« måtte mene.

Den 10. marts 1910 blev der indkaldt til offentligt møde på Højskolehjemmet. Annoncen prangede med overskriften: *Arbejderhøjskole i Esbjerg*. Kommunelærer Jørgen Banke var indleder og Sundbo dirigent.

Det var Sundbo, der - i nært samarbejde med de lokale politiske og faglige organisationer - fik vedtaget love, opstillet budget, valgt bestyrelse o.s.v. Et lokale kunne lejes i Teknisk Skole. Men hvem skulle man få til forstander? Hele spørgsmålet om skolens eksistens ville stå og falde med valget af leder, og det blev yderligere vanskeliggjort ved den næsten groteske kendsgerning, at man ikke kunne tilbyde en leder mere end 500 kr. pr. år.

Jørgen Banke lod forstå, at han kunne tænke sig at blive forstander. De 500 kr. ville i så fald blive et tillæg til kommunelærergagen. Men det var ikke Sundbos tanke således at standse på mellemvejen. Han ønskede en forstander, der kunne leve med eleverne så at sige dag og nat. Et højskolesyn, der uudsletteligt var indgået i hans liv, forpligtede.

Hertil kom andre årsager. Det var ikke Sundbo alene, der - med al agtelse for Jørgen Bankes initiativ - måtte anse ham for uegnet til at lede en skole. Banke var de varme ideers mand, han elskede det sus, der udgik fra en talerstol, men var næppe i besiddelse af den tålmodighed, der går ind i virkeliggørelsens lange stræk. Som oplysningsmand var han i udpræget grad den rejsende sælger, med smæld i adjektiverne, et berust publikum, - men i partiforeningen dengang gjaldt det vistnok, at han mere var omgivet af beundring end just af tillid. Der var for meget stjernespiller i ham, syntes man, og regnede med, at det, med ham som forstander, alligevel ville blive en kortvarig march. Men en årsag gik dybere endnu. Det, som Banke ville, var i virkeligheden en ungdomsskole i forlængelse af kommuneskolem, en skole for de 16-17-årige, så nogenlunde svarende til de klasser, der - ud fra mere moderne pædagogiske principper - nu arbejdes med. Men Sundbo ville en højskole, der kunne true enhver autoritetstro med tvivl og sætte samtlige aktuelle problemer på højkant.

Til Sundbos held fandtes der i byen en rejsefotograf ved navn Rasmus Vind. Han fotograferede kirker om sommeren og underviste på Janderup Højskole om vinteren.

En skønne dag så han sig - til sin overraskelse - udnævnt til forstander, og for at kommuneskolen kunne få, hvad der tilkom den, fik han kommunelærer Rasmus Brændeskov til med-forstander, og de af Jørgen Banke foreslåede 36 timer pr. uge blev indsat på timeplanen. Det kunne se ud som poker, en fanatisk taktisk manøvre, men var set fra arbejderside en fornuftig løsning, hvis man ville undgå, at situationen udviklede sig til mere skrig end uld. Timeplanen kunne jo altid revideres.

Sundbo havde nået sin ungdomsdrøm. Han kunne undervise på skolen om de samfundsproblemer, der optog ham, og om de forfattere, som havde givet hans sam-

fundssyn en større menneskelig spændvidde. Det var mærkeligt at høre ham fortælle om Henrik Pontoppidan. For os andre var Pontoppidan blevet den af alle cand. mag.er anerkendte klassiske skribent. I Sundbos ord og omtale blev han en ung og barsk Prometheus-skikkelse. Historien om Sif sprang ud af den anerkendte prosa og blev krænkende, hånende, sårende virkelighed.

Jeppe Aakjær var jo nok den digter, der stod hans hjerte nærmest. Der var en egen grebethed i hans ord, når han talte om de personlige venner. Aakjær og Marie Bregendahl. Mange af Aakjærs vers blev første gang trykt i »Vestjyllands Socialdemokrat« -som det også fremgår af notaterne til de samlede værker. Når Sundbo citerede »Landarbejdersangen«:

Her kommer fra dybet den mørke armé
og fordrer af verden et svar,
skønt dagningens glimt i vor dryppende le
er al den fane, vi har ...

følte det bogstaveligt talt, som om han selv havde digtet den. Det var Aakjær, der sammen med Sundbo talte ved skolens indvielse. En digter og en politiker ved siden af hinanden. En konstellation, der ligesom lyste ud over den fremtid, der skulle komme. Således havde digteren Jens Christian Hostrup stået ved siden af Falkenstjerne, da den første københavnske arbejderhøjskole åbnedes, og et svagt ekko af den indvielsessang, som Hostrup havde skrevet med henblik på Vesterbros arbejderungdom, kunne høres endnu:

Tag gothen under tugt,
retled hans frie flugt,
hold igen på slægten den rebelske.
Ku ej det stærke mod,
køl ej det varme blod,
lær ham blot, hvad der er værd at elske!

Iøvrigt var det ikke Sundbos mest udprægede egenskab: at holde igen på rebeller. Det var tværtimod hans inderligste tro, at et menneske, der ville nå den virkeligt frie menneskelighed, måtte igennem et oprør. Hørup vedblev at være den beundrede stilist: spotteren, der gjorde vid til våben. Provisorietidens skarpe problemstilling blev ved at syde i hans kulsvierblod.

Man kunne ligefrem se det på ham, når han gik. Han havde en egen hård og huggende gang, som om han overhovedet ikke lod sig standse - hverken af roser eller brændenælder. Og det sås endnu tydeligere i hans skrift. Han pressede den skrevne linie ud til bladets yderste kant og standsede ikke, men lod resten af sætningen krænge over i et gnidder af bogstaver, en hale af utålmodige ord, den ene hale oven i den anden. Hans bogstaver så ud, som om det blæste hen over dem fra alle fire verdenshjørner på een gang, og kun faktor kunne tyde dem. Når faktor var syg, stod redaktionssekretær og journalist og granskede og granskede.

Sundbo var først i vigør, når han havde en modstander i sigtelinien. Nedsættende omtale fra borgerlig side betragtede han som æresbevis. Og det kan jo ikke nægtes, at et sind af denne beskaffenhed nu og da bragte storme ind i selve skolens administration.

Rasmus Vind var en gennem-ægte personlighed, en art vestjysk Socrates. Han gik ind i arbejdet som »manden, der ville det gode«. Hans ansigt var overtrukket med bekymrede rynker og fuger, men der gemte sig ligesom et godlidende smil i bunden af dem. Det lå uden for hans verden: at dømme eller at overdrive. Det faldt i min skæbne at træffe ham i et af hans livs sorteste øjeblikke. Jeg glemmer aldrig den indre værdig-

hed, hvormed han tog imod et budskab, der smertede ham ind i marven. Hans øjne bevarede deres åbne, alvorlige ro.

Han havde tænkt de sociale problemer igennem udfra et etisk synspunkt: hvad gavner et menneske bedst, og han var nået frem til sin egen selvstændige tankeverden. For ham var socialismen simpelt hen: de nødvendige betingelser for menneskelighed. Han talte famlende og søgende, i jysk dialekt, med *a* i stedet for *jeg,* tilsyneladende uden komposition og uden bevidsthed om, hvor talen skulle ende. Man overværede tankeprocessen helt ud i pausen mellem ordene. Men selv om det plagede ham at give en tanke form, selv om talen gik halvvejs i stå foran en sætning, der kun med besvær kunne skubbes videre, var det dog, som om hvert ord fik lys fra en hemmelig og rig verden.

I naturhistorie anbragte han mennesket i den lange kæde af udviklingsformer, drog videre ind i verdenshistorien og viste, hvorledes den kæde, der forbinder den ene generation med den anden, blev mere og mere synlig, - og dér stod så det lille menneske midt imellem mennesker og skulle selv tage det næste skridt. Hvorhen? De mest inciterende foredrag om det ideal af et samfund, der måtte skabes, hvis nød og krig skulle overvindes. Eleverne følte det, som om en ny himmel blev hvælvet over dem, og i lyset af denne himmel så de alle tings utilstrækkelighed. Et forældet samfunds torsoer strakte deres forvredne former op imod den.

Eleverne førtes ind i en indbyrdes debat, der bragte alle overleveringer i opløsning. De havde fra skolens side den mest ubetingede frihed til at komme og gå, som de ville, uden opsyn af nogen art, - og de kom!

Medforstanderen Rasmus Brændeskov førte en bevidst valgt baggrundstilværelse. Han var en solid og saglig underviser, der - efter endt arbejdstid i mellemskolen - gav »en historisk ledetråd« i foredragsform. Som faglærer var han i første klasse. Altid i balance.

De første år var udadtil præget af uhyre vanskeligheder. Skolen måtte flytte fra det ene lejede lokale til det andet, og måske den, der til syvende og sidst burde have æren for, at trængslerne blev besejret, var Rasmus Vinds kone Andrea. De, der læser hendes beretning om brydningstiden - »Arbejderhøjskolen«, 1935 - vil modtage et indtryk af en betydelig kvinde.

I 1917 indviedes skolen på Vardevej, og denne gang var det århundredets store arbejderdigter, Martin Andersen Nexø, der tog plads ved siden af Sundbo. Henrik Pontoppidans digter-elev foran porten som den, der bød velkommen...

Verdenskrig I forøgede de indre vanskeligheder. Det havde været nødvendigt for Sundbo for at skaffe penge til skolens opførelse at gå til byens velhavere og bede om lån. Disse lån ønskede han tilbagebetalt i det stærkest mulige tempo. Han ville fri af

forpligtelser til den side. Det strammede i skolens økonomi, og selv de simpleste krav om bevillinger blev mødt med et kategorisk nej. Elevskaren ændrede karakter. De første års elever havde levet under mottoet: Fra folket vi kommer - til folket vi går - dets lykke skal være vor lov. Nu meldte de arbejdsløse sig, i mange tilfælde: unge uden formål, i en atmosfære af sjuskede vaner. Den elev-frihed, som naturligvis blev opretholdt, førte i nogen grad til vanry. Det kneb for Rasmus Vind at bevare humøret, og i 1920 sagde bestyrelsen ham op. Sundbo ville ikke risikere en kapitulation på de indre linier.

Fra Rasmus Vind og hans Andrea kom der ikke eet bebrejdende ord. Hans liv stod på højde med hans filosofi. Han gik videre endnu en gang, og som gymnastikleder førte han »Hermod« frem til det ypperste hold i landet - elsket af gymnasterne, som han havde været det af eleverne.

I lærerstaben var der to betydelige evner: Oluf Bertolt (medvirkende fra 1915)) og Laura Alkjærsig (fra 1917). Det blev Alkjærsig, der indtog lederstillingen, og ikke Bertolt. Hvorfor?

Bertolt var malersvend og cand. phil., søn af en socialdemokratisk tillidsmand i Aarhus. Der var i hans undervisning en tyngde af saglighed og sober vurdering, og de egenskaber, der - langsomt - førte ham frem til den øverste plads i AOF, var også dengang til stede. Som håndværker havde han vandret på Europas veje, og i Askov havde han modtaget en inspiration, som han gerne ville bringe ind i vor tids arbejderverden. Der var en understrøm af varme i hans interesser og en trang til at dele dem med andre, men noget i hans natur bevirkede, at det var svært at forene talent og skæbne. Det skrevne ord lå ham nærmere end det talte, og han blev jo den danske arbejderbevægelses fornemste historiker. Måske en tilfældighed lagde sig på tværs af hans ansættelse. Måske stillede han - for at sikre forstanderstillingens frihed - for store krav. Sundbo *ville* være med, indtil slaget var vundet. Der kunne, ind imellem, i Bertolts væsen være en hældning mod det tvære og fortrædelige, og det tunge i hans væremåde blev da dobbelt tungt, også for ham selv. Kort efter Alkjærsigs tiltræden forlod han skolen, med ligesom skyggen af en skuffelse om sig.

Senere - i 1934 - vendte han tilbage til skolen som formand i bestyrelsen, og nu var det ham, der sad i Sundbos stol. Det blev hans ønske at bygge en skole, der var større end den, han forlod, og det lykkedes. I hver handling, der rejste den nye bygning, var der ligesom et indre ekko: kompensation, oprejsning. Han fortjente det monument, han satte sig, men jeg kunne - midt i en ærlig hyldest - ikke undlade at drille ham med, at han havde gjort forstanderlejligheden så umanerlig lille.

- Vil du hævne dig på fortiden? spurgte jeg.

Han så bebrejdende på mig og tav - og tillod ikke, at lejligheden blev udvidet med så meget som en tomme.

Det blev Laura Alkjærsig, der skulle forsøge at gøre rebeller til mennesker. Hun var den rigest begavede af de ledere, skolen indtil nu har haft, en åndfuld, fri personlighed, der havde modtaget de afgørende impulser fra engelsk arbejderbevægelse og især fra Fabian Society. Hun elskede Bernard Shaws autoritetsfrie dialektik, hans leg med logikkens symboler, og hun ønskede ligesom han at forme en socialisme for de intellektuelle. Hun gjorde det med en overlegenhed, der gennemspillede hele registret fra ironi og nænsom humor til flyvende poesi. Det talte ords kunstnerinde.

Hun havde sit hjem i Tistrup, og jeg besøgte det nogle gange. Hendes mor var folkemindesamler. Det var mærkeligt at se, at en landsbypige som Laura Alkjærsig i den grad kunne rejse sig over sit miljø og alligevel være trofast imod det. Hun havde slægtens lidt hæse stemme og desværre også dens tunghørhed; men der var trods i hage og mund, en egen dristighed i den let krængede underlæbe - og en smilende, lidt drilsk åbenhed for alt menneskeligt i de blå øjne. »Revolutionens Marianne«, som vi spøgende sagde.

Det var tragisk, at hun skulle overtage ansvaret i en efterkrigstid, der splittede ungdommen i lidenskabeligt postulerende grupper, i en tid, hvor Sundbo var mere stundeløst nervøs end nogen sinde, plaget i byen selv af en opposition, der *ville* indtage et standpunkt, der var mere radikalt end hans, og så at sige vriste ham hans egne våben af hænde. Han var bidsk indtil det utrolige.

Laura Alkjærsigs fysik var ikke robust nok til ar holde til det pres, der meldte sig. Hun citerede senere (1935) mit udtryk: »Der var øretæver i luften« - og tilføjede: »Det var mig, der fik de fleste«.

I 1924 anmodede bestyrelsen mig om at overtage forstanderhvervet, og jeg vidste, at det nu var knald eller fald for skolen - ganske uden hensyn til det antal elever, der meldte sig. Jeg havde været lærer på Askov og afløste 1922 Oluf Bertolt som journalist ved bladet og som underviser ved højskolen. 1923 havde jeg tilbragt et halvt år på rejse til Kina-Japan.

Hvem skulle jeg få til medarbejder? Jeg skrev til Frode Kristensen, som jeg havde truffet i Askov og især lært at kende under en spadseretur til Skibelund krat, og han svarede ja. Han har jo selv fortalt sit livs historie og gjort det på en sådan måde, at den for altid vil bevare en plads i dansk kulturhistorie. Denne mand, der voksede op på en fattig hedegård og aldrig nåede at komme i skole, følte det: *at undervise* som noget af en andagt. Et ansvar forlængede sig ud i hvert ord. Han var den varlige fortæller, der vidste, at en time kunne blive en indgang til nye værdier.

Michael Andersen trådte til. Han var tung af væsen, landarbejder fra Ry sogn ved Gudenåen, og måtte - som autodidakt - slide i det fra morgen til aften. Men det, han gav fra sig, var hans eget og ægte i hver tøddel.

Frode Kristensen blev gift med Selma - uden kirkelig eller borgerlig approbation, og Michael Andersen med Marie. Selv giftede jeg mig med Anna Marie kaldet Ne. Og samtlige vor koner gik ind i arbejdet. Blandt de lærere, der - i mere løs tilknytning -hjalp os, kan nævnes bibliotekar Carl Thomsen (nu stadsbibliotekar i København), arkitekt H. Østerlund og musikdirektør A. Schmidt.

De ydre betingelser var de ringest tænkelige. Eleverne måtte pakkes sammen, trefire stykker i hvert værelse. En madras på nogle uhøvlede bundbrædder var en seng. Der var ikke en stol til hver elev. Den smalle foredragssal var ophedet af en kakkelovn, der - for ligesom at afbøde savnet af varme på elevernes egne værelser - var gloende som et helvede. Og det var ikke muligt at få Sundbo til at bevilge en eneste pind til forbedringer. Han var inde i en periode, hvor han utvivlsomt selv følte, at han mistede grebet i det parti, der havde været hans liv. Jeg glemmer aldrig valgnatten på bladets redaktion 1924. Da han hørte valgresultatet fra sin egen by, trådte vandet frem i øjnene på ham, og han gik tavs op til sin lejlighed på første sal. Jeg ser endnu for mig hans bøjede ryg.

Det kom til skarpe sammenstød mellem ham og mig. Jeg følte mig uafhængig til alle sider, jeg kunne - i henhold til tilbud - når som helst blive adjunkt ved et gymnasium eller lærer ved et seminarium; men det var min faste beslutning, at jeg ville løse opgaven her. Jeg havde aldrig følt mig så hjemme som her mellem unge hjemløse og arbejdsløse. Hver dag havde nyt besvær, men også nye vidunderlige oplevelser.

Sundbo blev ved at tale om sin Hjørlunde Højskole, og ære være *den;* men nu skulle et nyt århundrede sættes i form.

Elevflokken var meget uensartet. De, som mente, at de var kommunister, følte sig forpligtede til at angribe alt, som havde berøring med »ledelse«. Det var i virkeligheden den gamle individualistiske syndikalisme under andet navn. Og det tog sin tid at få postulaterne afløst af argumenter. De bedste i flokken var de åbentsindede, søgerne. De var i starten de få. Der var andre, der faktisk trængte til et halvt års revalidering med fysisk optræning, inden vor frie undervisning kunne åbne for en virkelig tilegnelse. Men nogen synlig grænse mellem mere eller mindre handicappede lod sig ikke drage, og det var ikke til at vide, hvorledes skolesamværet virkede. Adskillige, som ved ankomsten så ud som de sidst reddede skibbrudne fra et vrag, blev senere folketingsmænd, borgmestre, redaktører, faglige ledere, oplysnings-organisatorer o.s.v.

Vi levede i ordets bogstaveligste forstand sammen, elever og lærere. Vi kendte hinanden. Mine stuer var vor fælles dagligstue. Det mere personlige arbejde måtte henlægges til de meget sene timer. Min arbejdsdag var længere, end den nogen sinde siden har været.

Det var nødvendigt - trods al modstand - at tilstræbe en forbedring af det halvvejshus, vi levede i. Jeg havde to mål: at få den lokale ledelse erstattet med en landsledelse i nær tilknytning til AOF, så at skolen - tydeligt for alle - blev en lands-skole, og at få huset udvidet til det dobbelte. Begge ting lykkedes. Der skete det helt mærkværdige, at bestyrelsens flertal svingede over til min side og støttede mine bestræbelser. I 1928 afgik Sundbo ved døden, og jeg udpegedes til hans efterfølger som folketingsmand. En række forhandlinger med Harald Jensen og Bramsnæs førte til et tilfredsstillende resultat.

Det vigtigste af alt vigtigt var dog, at vi lagde en konsekvent pædagogisk linie til rette og søgte at gennemføre den i alle former for undervisning.

Vi brød med den gamle foredragsform. Foredraget førte alt for let til passivitet. Som videns-formidler kunne det ikke sikre en eksakt tilegnelse, og det krævede under alle omstændigheder en veloplagthed, som ingen af os var i stand til konstant at præstere. Vi ville samle undervisningen om *bog* og *selvarbejde.* Men her mødte vi en alvorlig hindring. På dette tidspunkt - midt i tyverne - eksisterede der endnu kun et minimum af brugelige bøger, og vi måtte derfor bane vor egen vej.

Jeg bar mig ad på den måde, at jeg henlagde det egentlige problemstof til foredragssalen og konverterede foredraget til samtale. Det var af stor betydning, at eleverne lærte at arbejde med argument-rækker for og imod, til nedbrydning af vaneforestillinger og overleverede clichéer. De fleste havde visse dogme-meninger om »stat«, »kapitalisme«, »strejke« o.s.v., som uvægerligt kæntrede over for kendsgerninger og ar-

gumenter, så at der opstod en mulighed for selvstændig orientering og omtanke. I de fag, der ikke havde brugelige bøger, dikterede jeg efter hver time det væsentligste indhold, og den enkelte elev fik således sit eget lille selvskrevne bibliotek.

Vi flyttede tyngdepunktet over i de små grupper og gjorde studiekredsen til den centrale pædagogiske form. Det var her muligt at lade analyse gå forud for konklusion og lade selvsyn gå forud for mening og i det hele at samle interessen om emner, som eleverne selv havde valgt. Vi gennemførte det vistnok første kursus for studiekredsledere.

Efter vor opfattelse eksisterede der ikke et kompendium af almen-viden, som alle, der ville kaldes »dannede«, måtte tilegne sig. Det mente de fleste inden for den højere skole. Vi mente, at ethvert menneske i enhver gruppe måtte forme sin egen kultur omkring behov og nødvendighed, og den ene kulturtype kunne være lige så værdifuld som den anden. Der kunne umuligt være fornuft i den tanke, at arbejder og håndværker skulle nøjes med en hale af den akademiske »almen-kultur«. I så fald ville de altid komme i den bageste ende.

Nej, arbejderen måtte blive sig *bevidst* som arbejder og tilegne sig det kulturstof, der måtte indgå i hans liv og være hans eget. Arbejderen måtte vedkende sig selv og være sin egen verdens udgangspunkt. Kultur kunne ikke bare være noget tilegnet. Et menneske måtte selv være i besiddelse af en kærne, idé og oplevelse i eet, for at kunne være med i en skabende kultur, den være sig nok så beskeden.

Vi kaldte da på modet hos den enkelte. Vort stadige omkvæd var dette: det er stort at være et menneske, og det er stolt at være en arbejder. Vedkend dig selv og din egen verden - og gør det større!

Vi søgte at udvide og at uddybe den erfaringsverden, som var arbejderens, idet vi redegjorde for arbejderbevægelsens historie og den faglige og sociale struktur. Vi førte den rodløse, øjebliksbetonede unge arbejder ind i en sammenhæng, og jeg tror, det for mange betød noget afgørende: at de fik forhistorien med, en forhistorie, som i intimeste forstand var deres egen.

Frode Kristensen trak tingene op i et helt nyt fag: erhvervsgeografi, og skrev den første bog i faget, en eminent bog, der senere har holdt sin plads. Han fortalte eventyret om olien og kullene og viste, hvorledes vor egen arbejdsverden forenede sig med den globale.

Der var ingen af os, der tænkte den tanke - som så ofte senere er blevet tillagt os - at en sådan arbejderkultur i udfoldelse skulle ligge som en selvtilstrækkelig ø uden for den almindelige demokratiske kulturudvikling. Tværtimod. Vi ønskede, at arbejderne skulle overgå fra passiv til aktiv kultur og således give demokratiet en større værdi, ikke mindst ved betoningen af arbejde og solidaritet.

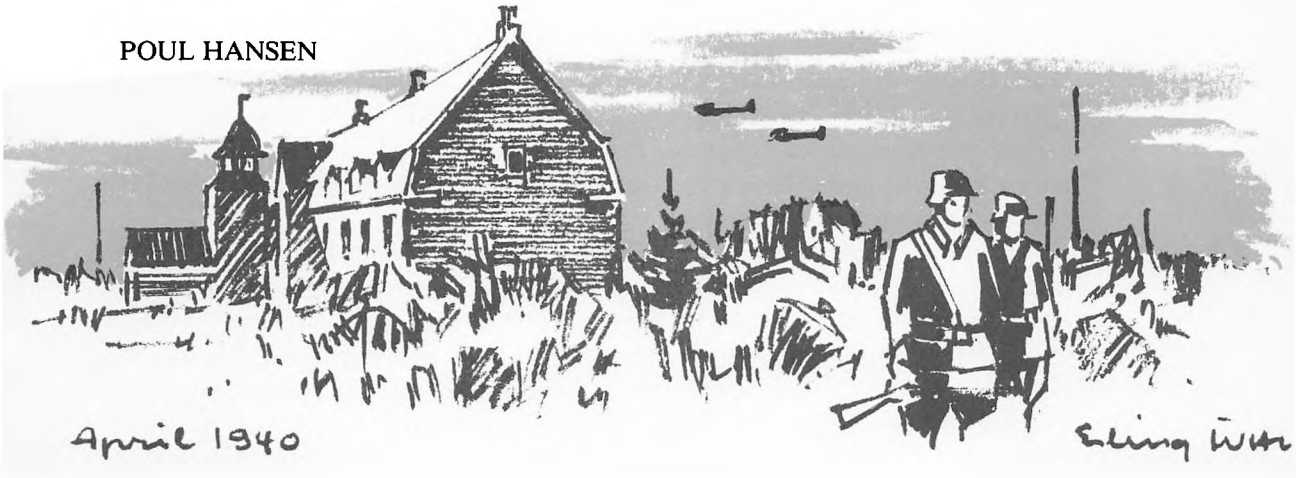
Det er ikke let for mennesker, der lever i arbejde op til over ørerne, at udforme en ideologi, der fritager for misforståelser, og det er jo sådan set også underordnet. Vi var overbevist om, at retningslinien var den rigtige. Livet selv gav os medhold.

Når jeg skulle rette et »Kend dig selv« til den enkelte, var digtningen det naturlige virkemiddel. Jeg begyndte med de bøger, som en del af eleverne selv havde læst, og gik videre med bøger, som de formodentligt ville interessere sig for. Resultatet kom til at foreligge i bogen »Dansk Digtning«. En anden lærer kunne have valgt filosofien som grundlag. Et år redegjorde jeg for forskellige livsanskuelsestyper. Men i denne frie undervisning, der havde med vurdering og derfor med etik at gøre, var det vigtigste faktisk, at man spontant gik til eleverne med det, som man selv var mest optaget af.

En højskole, som jeg har kendt den, har altid to elementer: en erkendelse, der sigter mod større klarhed og øget evne - og en etisk orientering, der kan give den enkelte en mulighed for at finde en sammenhæng i sin egen tilværelse. En højskole må have en idé. I vor tids højskole var det socialismen - ikke som partipolitisk anskuelse og allermindst som propaganda - men som et menneskeligt og samfundsmæssigt grundsyn: *for de andre.* En klarere erkendelse af samfund og arbejdsforhold kan føre til et mere konsekvent udformet demokrati, et demokrati, der er aktiviseret helt ned i bunden, -og den sokratiske orientering kan føre til en rigere menneskelig eksistens og til den renlighed i det etiske, som er selve grundbetingelsen for, at et samfund hænger sammen.

Det afhænger af tid og omstændighed og ikke mindst af personernes særegenhed, om den ene eller den anden side af højskolens arbejde træder stærkest frem, og denne nuancering, der bevirker, at to højskjoler - og to højskoleperioder - aldrig nogen sinde bliver ens, er et uvurderligt gode.

Julius Bomholt.

Tiden i midten

I Julius Bomholts sidste forstanderår og i Sundbos sidste leveår forberedtes den store udvidelse af Esbjerg Arbejderhøjskole med professor Ivar Bentsen som arkitekt. Man havde slet ikke nutidens krav til højskolebygningers indretning. Alligevel løste Ivar Bentsen med navnlig Bomholt og Harald Jensen som rådgivere opgaven fint og hensigtsmæssigt. Bygningen i den traditionelle borgstil kom for første gang til at virke som en afsluttende helhed, og det var et stort plus for undervisning og samvær, at man nu fik så væsentlige lokaler som foredragssal, gymnastiksal, bibliotek og dagligstue i orden. Dertil kom en fordobling af elevværelsernes antal.

Esbjerg Arbejderhøjskoles bygningshistorie har iøvrigt interessante træk, navnlig når man for et øjeblik også tager den planlagte nye højskolebygning ved Helsingør i betragtning. Udvidelsen på den gamle Vardevej svarede nøje til de bygningstraditioner, der var skabt af højskolebevægelsen: Undervisningslokalerne i stueetagen og elevværelserne på begge sider af lange gange på 1. og 2. sal. Disse gange har altid været støjkilder, men det spillede ingen større rolle, så længe alle elever var til undervisning samtidig i foredragssal og klasseværelser. I løbet af 30erne ændredes undervisningen på Roskilde og Esbjerg imidlertid gradvis med mindre vægt på foredragssalen

og mere på studiekredse og arbejde i små grupper. Ikke alle eleverne var nu nødvendigvis til undervisning samtidig.

Da det nye Esbjerg skulle opføres, toges denne udvikling i betragtning. De lange gange blev opgivet, og man byggede i stedet fire kollegiebygninger ude på terrainet og uden forbindelse med undervisningslokalerne. Bygningskomplekset kom derved til at svare til de nye undervisningsformer.

Ved planlægningen af den nye højskole ved Helsingør ville man imidlertid også bort fra de forholdsvis store afstande mellem bygningerne, som nok kunne føles problematisk om vinteren. I konkurrencebetingelserne krævedes derfor en mere koncentreret løsning. Dette klarede arkitekt Jørn Utzon i sit 1. præmieprojekt ved praktisk talt at sætte de fire kollegiebygninger oven på hinanden, medens undervisnings- og økonomilokalerne lægges i lav bebyggelse omkring en lukket gård ved højhusets fod.

Bygningen på den gamle Vardevej blev afhændet efter 2. verdenskrig, fordi en modernisering viste sig ikke at kunne få plads på grunden, og fordi den også var stærkt ramponeret efter 6-7 års anvendelse til kaserne og flygtningehospital.

Når man nu ser 15-30 år tilbage, står navnlig to ting, der hver for sig satte sine mærker i billedet, klart frem: Arbejdsløsheden i 30erne og besættelsestiden.

Arbejdsløshedsperioden.

Allerede først i 20erne blev det ordnet således, at langvarigt arbejdsløse kunne få deres understøttelse udbetalt under et højskoleophold, og fra 1935 betaler arbejdsløshedsfonden simpelt hen skolepengene fuldt ud. Under den store arbejdsløshed, som ikke mindst ramte ungdommen, var denne ordning både rimelig og overordentlig værdifuld, fordi den førte talrige ganske normale unge på højskole, men den var også en stærk belastning, fordi kommuner og arbejdsløshedskasser efterhånden kom ind på at sende højskolen både yngre og ældre elever, som var så stærkt mærket af lang ledighed, og deres eneste virkelige behov var rigtigt arbejde. Deres hovedproblem var udsigtsløsheden fremover, som virkede lammende på lysten til overhovedet at foretage sig noget som helst, der kostede anstrengelse. Navnlig i denne periode, hvor vi i undervisningen lagde mere og mere vægt på elevernes eget arbejde, var 20-30 mand af denne type en dødvægt. Når det gik, skyldtes det ofte et kæmpearbejde fra lærernes side og en fin indsats af elevråd og andre elevudvalg, hvor de positive kræfter i elevkredsen kunne gøre sig gældende.

Det forunderlige er jo imidlertid, at når man sidenhen mange år efter løber på fredsforstyrrerne, er den stående replik uvægerlig: Ja, jeg hørte jo ikke til Vorherres bedste børn dengang, men bagefter kunne man godt se, at det var en dejlig tid, og noget fik man også med hjem.

Uanset den kæmpemæssige arbejdsløshed i 30erne, som forøvrigt fyldte vinterskolen med elever til sidste plads, holdt skolens undervisning sin kurs. Lige så lidt som de andre højskoler var arbejderhøjskolen en neutral skole. 30ernes unge arbejdere var -stimuleret dertil af samfundsforholdene og den store arbejdsløshed - stærkt socialt interesseret og socialistisk indstillet. En række af de almindelige grundtvigske højskoler havde også en stor tilgang af arbejdsløse elever, som ofte henvistes til dem af de overfyldte arbejderhøjskoler. Med højskolefolkenes store tolerance gennemførtes dette møde mellem land og by på bedste måde, men ebbede ud igen, så snart arbejdsløsheden aftog. Når det kommer til stykket, er treklangen: Nationalfølelse, grundtvigsk kristendom og den pædagogiske tanke om det levende ord for snæver for byungdommen.

Med årene i 30erne som baggrund skrev jeg i værket Danmarks Folkehøjskoler, som udsendtes af Skandinavisk Bogforlag i 1940, følgende (s.348-57): »I et frit og demokratisk land som hele Europa strømmende ind over sig var det for meget at vente, at alt samfundssind skulle blive nationalt og al kristendom grundtvigsk. Industrialismens gennembrud havde givet arbejderne andre historiske forudsætninger. Den hårde materielle kamp pressede al gudsdyrkelse ud af arbejderkvartererne samtidig med, at skæbnefællesskabet med andre landes arbejdere sprang stærkt i forgrunden. Tilværelsen er, når det kommer til stykket, mere mangfoldig end grundtvigianismen.

I tanken om det levende ord lå derimod noget alment, som kunne tjene hele folket. Alle, grundtvigske kristne, socialister o.s.v. havde i lige grad brug for en højskole, hvor de kunne gøre det levende for ungdommen, de anså for livets højeste værdi«.

Hvad livssyn angår, var den lærerkreds, der havde deres arbejde på Esbjerg i 30erne og første halvdel af 40erne, vel ikke særlig forskellige, men hver for sig var de markante folk. Litteratur- og kulturspørgsmålene har i tidens løb været behandlet af Palle Nielsen, Hagmund Hansen, Arne Sørensen og Harald Engberg, økonomisk geografi af Michael Andersen, naturfag af Johannes Bjerre, økonomi, kooperation og samfundslære af mig selv og af Erik Hauerslev. Afdøde skoleinspektør Svend Pedersen var i en årrække en aldeles fortræffelig lærer i fag som regning. Som lærerinder har bl.a. Karen Harrekilde og Elise Nørgård virket ved skolen.

I den første del af perioden var cigarmager, landstingsmand Albert Andersen formand for skolens bestyrelse. Han afløstes af Oluf Bertolt, som også var med gennem hele besættelsestiden og gjorde en afgørende indsats for salget af den gamle skolebygning og opførelsen af den nye. Fra skolens oprettelse og gennem alle årene på Vardevej var H.C. Pedersen skolens regnskabsfører og kasserer: omhyggelig og omsorgsfuld, som en kassemester skal være.

Besættelsestiden.

Den tyske værnemagts beslaglæggelse af skolen kom som et alvorligt chok. Det skete den 12. april 1940, kun tre dage efter selve besættelsen, og der var endnu mellem 90 og 100 elever på vinterskolen.

Det begyndte med en opringning fra borgmesterkontoret tidligt om morgenen. Der ville i løbet af dagen ankomme store troppestyrker til byen, og de skulle have kvarter. Den tyske værnemagt forlangte gymnastiksalen stillet til rådighed for 50 mand. På indtrængende forestillinger lovede borgmesterkontoret at søge at afværge beslaglæggelsen, idet vi måtte anse det for umuligt at have danske højskoleelever og tyske soldater i samme bygning.

Kl. 12 meddelte borgmesterkontoret imidlertid, at de 50 mand ville ankomme i løbet af et par timer, og at tyskerne truede med at beslaglægge hele bygningen, såfremt vi ikke faldt til føje. Kl. halv tre ankom ikke 50, men 240 mand, og inden en halv time var der halm på gulvene i gymnastiksal, foredragssal og dagligstue, og de udasede soldater var allerede ved at lægge sig til at sove. Tyskerne forlangte nu hele skolen straks, og vi blev tvunget til at sende alle elever fra Jylland hjem allerede samme aften og de øvrige næste morgen. Det var karakteristisk for den anspændte og ukendte situation, at mange af de bortdragne elever fik hvert et af skolens uldtæpper med sig for dog at have noget at hælde hovedet til.

Dermed var gamle Vardevej-kapitlet i Esbjerg Arbejderhøjskoles historie brat og definitivt afsluttet. Men det vidste vi ikke dengang.

Der havde meldt sig 36 piger til sommerskolen, hvilket var flere end normalt. Problemet klaredes ved, at Askov Højskole stillede husrum til rådighed for os, så de to sommerskoler kunne gennemføres side om side. De usikre forhold gjorde imidlertid, at eleverne fra Sjælland helt udeblev, således at vi kun fik 24 og Askov 28 elever. Bortset fra ængstelsen for fremtiden blev det en god sommerskole ikke mindst takket være Askov lærernes bidrag til undervisningen.

Vi var imidlertid ikke indstillet på at give op, og det gjaldt nu om at finde et sted, hvor skolen kunne holde hovedet oven vande. Det var næsten håbløst, fordi tyskerne havde sat sig på alle brugbare bygninger. Tilbage var kun badehoteller uden opvarmningsmuligheder og forfaldne hovedbygninger ved udstykkede større landbrug. Vi så på en række af begge slags, indtil vi med bange anelser bestemte os for Bramminge Hovedgård, en ret statelig, men stærkt forfalden og utidssvarende bygning, hvor vi vinteren igennem frøs efter noder.

3. maj 1941 ankom 27 sommerpiger til skolen, hvilket efter forholdene var fint. Allerede ved flytningen til Askov havde Michael Andersen og Harald Engberg fundet andet arbejde, således at lærerkredsen nu foruden forstanderen bestod af Johs. Bjerre

og Erik Hauerslev, medens Sally P.H. overtog husholdningen efter Elise Nørgård. I og for sig var sommeren en god tid på den gamle gård, men pladsforholdene var dårlige, de hygiejniske forhold yderst slette, køkkenet elendigt, og gårdens eneste brønd var som regel tom for vand ved middagstid i den varme sommertid. Vi havde fået nok af Bramminge Hovedgård, som forøvrigt blev overtaget af tyskerne, da vi flyttede.

En ny eftersøgning blev sat i gang. På en rundspørge svarede lensgreve Julius Wedell, at hans kone havde overførstegården på Frijsenborg stående tom. Bygningen var i god stand og kunne i nødsfald bruges til højskole. Foruden indretning af en række værelser på 2. etage måtte der opstilles brændeovne på alle værelser, indlægges elektrisk lys og w.c. Aftalen med lensgrevinden kom til at gå ud på, at vi selv skulle bekoste hele nyindretningen, som tilfaldt godset ved fraflytningen. Til gengæld skulle vi først betale en husleje på 1500 kr. om året efter to års forløb.

Den skønne natur i de store frijsenborgske skove gjorde Kraglund til et dejligt kursussted om sommeren, hvor afsondretheden befriede os for tyskerne, og de forholdsvis primitive forhold spillede en mindre rolle, men om vinteren, hvor mørket lukkede sig helt om skoven og skolen allerede tidligt på eftermiddagen, var problemerne store for den forsamlede byungdom. 6 km til stationsbyen Hammel, opkørte veje, som ofte gjorde det umuligt for alle, der ikke ejede et par gummistøvler, at færdes ude, fik en biografture eller et foreningsbal til at stå som meget sjældne begivenheder. Vandproblemet fulgte os overalt, fordi brøndene ikke var indrettet på en højskolehusholdning.

Til Kraglund kom vandforsyningen gennem et hævertsystem i bakkerne 2 km fra skolen. I en af de kolde vintre bundfrøs hele rørnettet en januarnat. I henved 4 måneder måtte vandet daglig transporteret pr. hestevogn langvejs fra i 14 mælkejunger. Alt spildevand måtte dertil bæres ud af huset.

Den første vinterskole på Kraglund havde 42 elever, hvilket var alt, hvad huset kunne rumme. Eleverne hyggede sig nok på forholdsvis gode og velopvarmede værelser, hvortil nedfaldsbrænde i rigeligt mål kunne hentes i skovene, men i de følgende vintre gik elevtallet alligevel efterhånden tilbage til omkring halvdelen. Det ensomme sted passede ikke for byungdom. Undervisningen kunne utvivlsomt også blive ensformig, fordi lærerstaben nu kun bestod af forstanderen og en enkelt ugift lærer, først Erik Hauerslev, senere Harry Simonsen. Dertil kom enkelte hjælpelærere fra egnen, først og fremmest pastor Kirk Thomsen, Niær.

Når enkelte gamle elever opholdt sig på skolen i kortere eller længere tid, fordi de var gået under jorden som modstandsfolk, blev det ikke ofte omtalt mand og mand imellem, selv om det ikke altid kunne holdes helt hemmeligt. En ung jernbanesabotør boede således på skolen i halvandet år. Da tyskerne beslaglagde Kraglund 2. juledag 1944, måtte han bort i en fart, hvilket midt i bedrøveligheden gav anledning til en komisk situation. Da der lige var ankommet en mængde tropper til Hammel, var det umuligt at opdrive et køretøj til hans sager. Midt i rådvildheden ankom imidlertid en tysk lastbil til skolen. Den skulle kort efter gå tom tilbage til Hammel. Tyskerne lovede beredvilligt at tage hans sager med til byen, og det var næsten ikke til at vare sig for latter, da to tykke værnemagtssoldater slæbte en lang kasse ud til vognen, når man vidste, at den foruden skovøkse og sav også indeholdt hans maskingevær med tilbehør. Da de kørte ud af gården, sad han selv på kassen med de to soldater på hver sin side.

Selve beslaglæggelsen var knap så morsom. Fire tyske befalingsmænd trådte pludselig ind i stuen, medens vi spiste frokost, og erklærede bygningerne for overtaget af deres værnemagt. Vi skulle være ude inden 2. januar.

Om at holde skole et nyt sted kunne der ikke længere være tale. Alligevel lykkedes det os i de følgende dage ved nogle skovarbejderes hjælp at skjule alt skolens inventar, service, sengetøj o.s.v. på den store forpagtergård Frijsendals loft. De tre soldater, der foreløbig var anbragt på skolen, drak så tæt, at de intet mærkede.

Denne gang gjaldt jagten kun en privat bolig, som skulle skaffes inden nytår. Vi cyklede milevidt rundt i omegnen i de følgende dage for at finde noget. Det blev til slut til et lille fugtigt hus i landsbyen Haurum ved navn Pilgrimshytten, som nogle religiøse damer brugte til møder om sommeren. Vi flyttede i øsende regnvejr i løbet af nytårsdag og var så sent på den, at mange ting måtte stå ude i regnen om natten, fordi vi ikke kunne få dem på plads i det meget lille hus. Vi opgav kl. 9, da forpagter Nikolajsen som et plaster på såret hentede os til nytårsgilde på Frijsendal.

Midt i februar opgav tyskerne igen Kraglund, fordi en nyankommen general fandt bygningens beliggenhed for isoleret og farlig på grund af den stigende sabotage mod værnemagten.

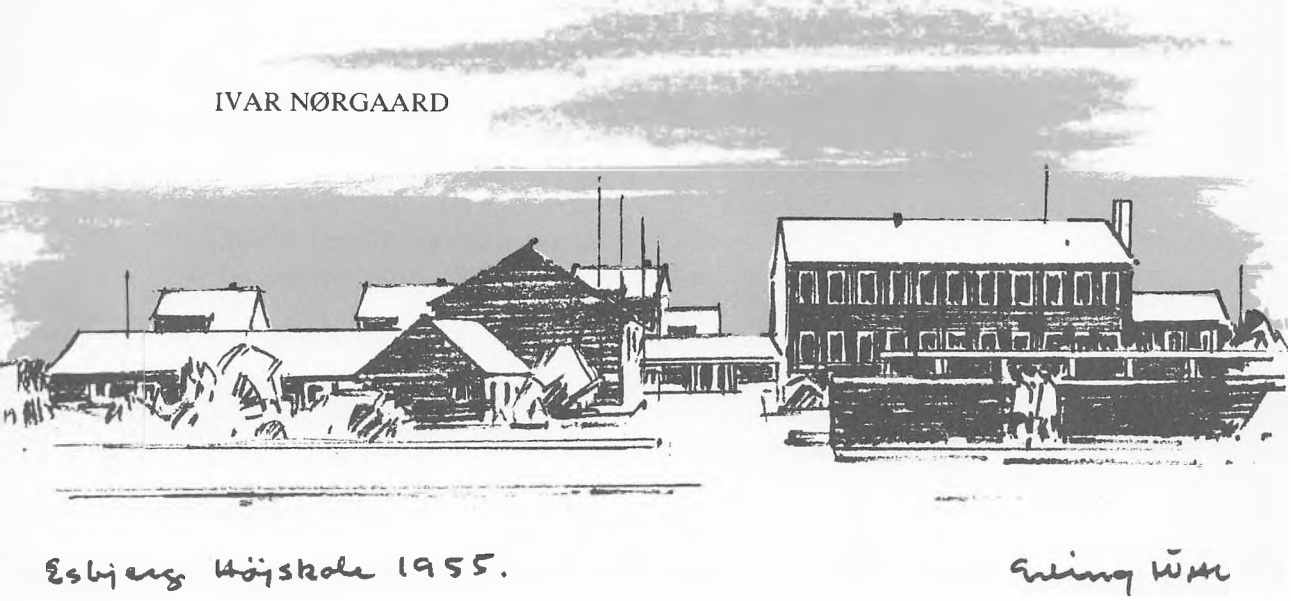
Vi begyndte straks istandsættelsen med henblik på at afholde kursus i de kommende sommermåneder. 17. marts blev jeg imidlertid kaldt ned til godskontoret i Hammel, hvor to tyske officerer allerede befandt sig og erklærede den lige istandsatte og rengjorte bygning beslaglagt til tyske flygtninge. Både greve Tito Wedell, som også var tilkaldt, og jeg strittede imod, navnlig under henvisning til tidligere beslaglæggelser. Da vi begge nægtede at tage med op til skolen for at præsentere bygningen, drog de meget ophidsede af gårde for at tage selv.

Et par timer senere, da min kone og jeg netop var på vej hjem ad landevejen, kom tyskerne tilbage og standsede os ud for hotellet. Der var ikke andet at gøre end at følge med ind. Det viste sig, at de havde udset mig til civil leder af flygtningelejren under en tysk officer. Da jeg nægtede, udspandt der sig en tre timer lang diskussion, hvorunder de skiftevis truede og overtalte,medens min kone frysende ventede ude på gaden. Til sidst gav en tilkaldt højere befalingsmand dog op med at lade deres trusler komme til udførelse. Da Kjærbøl senere begyndte at samle flygtningene i større lejre, blev Kraglund atter fri. Der blev gjort et nyt forsøg på at genåbne skolen under Harry Simonsens ledelse, men forsøget måtte ret snart opgives igen.

Samtidig begyndte overvejelserne om at sælge skolebygningerne i Esbjerg og opføre en helt ny skole.

Poul Hansen

IVAR NØRGAARD

Nye tider - nye tanker

Taktfaste hammerslag fra travlt arbejdende brolæggere. En hvæsende bulldozer i færd med at udjævne meterhøje jordvolde. Elektrikere i færd med at sætte lamper op. Persiennemænd og vinduespudsere med vinduer placeret på borde og gulve. 15 kvinder med vaskespande, støvsugere og bonemaskiner. Ustandselig til- og frakørsel af last-og varevogne. Sådan kunne man med øje og øre fornemme den nye Esbjerg Højskole den 30. april 1955 om morgenen. Om eftermiddagen var det hele forvandlet til en smuk og velindrettet ramme om højskolens festlige genindvielse.

Den gamle højskole på Vardevej, der var blevet meget ødelagt af tyskerne, var blevet afhændet, og en ny stor moderne skole blev rejst på 20 tønder land jord mellem Stormgade og den smukke Vognsbølpark. Skolens bestyrelse - med dens utrættelige formand Oluf Bertolt i spidsen - havde udskrevet en arkitekt-konkurrence, som blev vundet af arkitekt Otto Frankild i efteråret 1947. Efter otte års vanskeligheder med materialemangel blev tegningerne endelig omsat til moderne bygninger. Skolen kom med inventar og parkanlæg til at koste ca. 4½ mill. kroner. Pengene blev skaffet til veje gennem LOs højskolefond, som blev oprettet i 1950. Hver organiseret arbejder har gennem bidrag på 3 øre om ugen til denne fond været med til at bygge skolen, så

den nye Esbjerg Højskole blev i alleregentligste forstand arbejdernes og fagbevægelsens egen skole.

Fra den 1. maj 1955 - hvor 120 blikkenslagere tog skolen i besiddelse - til jubilæumsdagen 3. november 1960, altså i løbet af 5½ år, har skolen været besøgt af ca. 17.000 elever og kursister. Langt de fleste af disse var fagbevægelsens tillidsmænd. Lige fra den første dag har skolen været fyldt til trængsel ved de kortere og længere kurser. Derimod var tilslutningen til vinterskolen ikke just overvældende i begyndelsen. En måned før vi skulle begynde den første vinterskole, havde vi tre indmeldte elever. Der var nogle velmenende skeptikere, der trøstede os med, at skolen - på grund af dens beliggenhed nær Fanø - måtte kunne finde anvendelse som nødhotel i højsæsonen. Da vi åbnede skolen, havde tallet dog sneget sig op til 27 elever. Nogle af dem havde endda kun tilmeldt sig for tre måneder. Heldigvis ændrede de beslutning og blev alle de syv måneder, som vinterskolen dengang varede. Optimismen steg, da elevantallet for de sidste fire måneder kom op på 57, kun tre mindre end vi kunne have, da vi samtidig havde op til 60 kursister i vinterperioden. Det viste sig, at det især var de første 27 elever, der skaffede de nye.

Allerede efter to års forløb var vinterskolen overtegnet, to måneder før den skulle begynde, og sådan har det heldigvis været siden, også efter at vi har indskrænket vinterkursisternes antal, så vi nu tager 90 vinterelever.

Det er naturligvis ikke muligt at omtale alle de større eller mindre begivenheder og oplevelser, de 5½ år blev så rige på. I stedet vil jeg forsøge at fortælle lidt om mine personlige erfaringer.

Da jeg begyndte arbejdet på den nye Esbjerg Højskole, havde jeg ikke mange erfaringer som oplysningsmand og slet ingen som højskolemand. Tværtimod havde jeg en god portion skepsis over for den traditionelle oplysnings- og højskoleform. Måske var det denne kritiske indstilling, der fik bestyrelsen til at tilbyde mig at prøve noget nyt.

Uhæmmet af kendskab til højskolevirksomhed sammensatte jeg et lærerkollegium af unge folk, der havde næsten lige så lidt kendskab til højskolen som jeg selv, men som var lige så ivrige efter at forsøge at skabe noget nyt.

Hvad var det da, vi havde imod den traditionelle form for oplysningsvirksomhed, og hvad var det, vi ville sætte i stedet?

Vi syntes, at foredragsformen ikke mere var egnet til i så høj grad at bære oplysningsarbejdet. Det såkaldte frie ord var efter vor mening blevet devalueret og tyndslidt ved for stærk brug - og måske navnlig misbrug. Både vi selv og det meste af den øvrige ungdom - i hvert fald byungdommen - lod de store og dyre ord gå ind ad det ene øre og ud af det andet, og vi havde ingen erfaringer for, at disse ord kunne »løfte taget«. Tværtimod var det vor erfaring, at det meste af det, der blev sagt fra talerstolene, var

hule fraser og dækningsløse floskler. Vi var jo alle opvokset i en periode, hvor Hitler og Goebbels fyldte æteren, og hvor tandpastareklamer og andre salgsfremmende foranstaltninger forfladigede tidligere meningsfyldte ord.

Hvis denne skeptiske indstilling over for de store ord ikke skulle føre til gold negativitet og ung vrede, måtte oplysningsarbejdet lægges om i andre former. Vi var derfor af den opfattelse, at oplysningsarbejdet i højere grad skulle bygge på gruppearbejde og selvstændig virksomhed end på doceren. Også andre sanser end hørelsen måtte tages i brug. Vor undervisning blev derfor i høj grad bygget på visuelle hjælpemidler: flipovers, flannelografer, billedbånd og films.

Man havde i længere tid anvendt studiekredsformen. Denne form giver i højere grad end foredragsformen den enkelte deltager følelsen af at være med. Studiekredse og samtalekredse er også mere i overensstemmelse med arbejderbevægelsens og det moderne menneskes trang til lighed end den gammeldags skolefacon. Studiekredsen var imidlertid efter vor opfattelse for ensidigt intellektuel. Vi ville eksperimentere med undervisningsmetoder, der i højere grad tilfredsstillede behovet for spænding og oplevelse. Disse nye undervisningsformer går under forskellige, mere eller mindre fremmedartede navne som summemøder, ekstemporalspil, situationsspil og casestudier. De er alle karakteriserede ved, at den enkelte hele tiden er i åndelig aktivitet og selv får mulighed for at bruge både forstand, intuition, fantasi og viljestyrke. Det skal også nævnes, at vi på vinterhøjskolen under megen skepsis indførte princippet: frihed under ansvar. Det vil sige, at vi lod eleverne have fuldt selvstyre, og lod dem gennem forskellige råd og udvalg styre deres egne anliggender. Vi lod dem også være medbestemmende for undervisningens form og indhold. Og vi opstillede ingen reglementer eller ordensregler. Vi var af den opfattelse, at man ikke skulle lære ungdommen demokrati ved at prædike det, men ved at praktisere det.

De unge, der jo fra deres vanlige omgivelser, arbejdspladsen og hjemmet, var vant til mere autoritære former, var i begyndelsen noget desorienterede over denne megen frihed, men det er vor erfaring, at de hurtigt vænnede sig til det og i høj grad levede op til den tillid, vi viste dem ved at betragte dem som voksne, frie mennesker. Det eneste autoritære middel, vi har anvendt, har været bortvisning af dem, der ikke ønskede eller ville indordne sig under frihedens ansvar. I de forløbne fem og et halvt år har der kun været tre personer, der ikke kunne bære frihedens byrde. Og disse tre vendte hjem til deres mere vante omgivelser efter en mindelig aftale med mig.

Det manglede ikke på hånlige kommentarer, specielt i Venstrepressen, da vi frejdigt fortalte om vore hensigter til pressen og andre, der gad høre på det. Helt galt var det, da vi også indrettede en arbejdsstudiebygning med maskiner og apparater, hvor eleverne gennem praktisk træning kunne lave arbejds- og tidsstudier. Den forfærdede

Venstrepresse, der jo står den gamle højskole nær, meddelte med synlig foragt, at denne skole, der kaldte sig en højskole, nu ville erstatte det levende ord med tapetstativer, filmforestillinger, teknisk undervisning, summeri og anden leg i sandkassen.

Til trøst og oplysning for de mange dengang så forfærdede og opskræmte skal jeg oplyse, at vi ikke fuldstændig afskaffede foredraget, idet vi efter nogen eksperimentering fandt frem til, at det kunne bruges som en kort instruktion inden gruppearbejdet, og vi gik endda så vidt, at vi på vinterskolen, der varer seks måneder, havde et foredrag på tre kvarter næsten hver lørdag. Men vi havde aldrig foredrag uden efterfølgende diskussion eller gruppearbejde.

Om de forskellige aktivitetspædagogiske metoder indhøstede vi iøvrigt den erfaring, at de er særdeles velegnede, når eleverne har nogle forkundskaber inden for området. Er eleverne uden forkundskaber eller erfaringer i det pågældende emne, kan principperne bruges indledningsvis til at åbenbare den manglende viden og give lyst til at indhente denne viden ved læsning eller efterfølgende instruktion. Gruppemetoderne kan da anvendes til videre bearbejdning af det indsamlede stof.

Vor formodninger om, at abstrakt og teoretisk undervisning ikke er særlig effektiv -i hvert fald ikke over for folk, der ikke gennem mange år er trænede i abstrakt tænkning - blev i fuldt mål bekræftet. Vi har derfor forsøgt at gøre undervisningen så konkret som muligt ved at tage udgangspunktet i konkrete situationer eller sager (ca-

ses). Desværre fandtes der ikke, da vi begyndte, ret meget egnet case-materiale. På dette felt er der sket fremskridt i de forløbne fem år. Bl.a. har Produktivitetsudvalget, AOF og også Arbejdsgiverforeningens Samfundskontakt ladet fremstille billedbånd og nedskrevne cases. Vi har også lånt en del fra udlandet og selv konstrueret nogle enkelte.

På det industrielle område og arbejdsmarkedsområdet vil der i øvrigt nu inden længe fremkomme egnet case-materiale. Esbjerg Højskole fik for godt tre år siden bevilget 300.000 kroner af Teknisk-Videnskabelig Forskningsfond til en konkret undersøgelse af rationaliseringens tekniske, økonomiske og beskæftigelsesmæssige virkninger. Om denne undersøgelse vil der, foruden en omfangsrig rapport, komme til at foreligge et stort case-materiale, som vil blive stillet til fri rådighed for alle arbejdsmarkedets parter i deres undervisningsarbejde. Nogle af disse cases vil i bearbejdet form muligvis også blive anvendt ved folkeskolens undervisning i de nye ottende og niende klasser.

De omtalte undervisningsmetoder har været anvendt både på skolens seks måneders vinterkursus og på de mange kortere eller længere kurser, først og fremmest for fagbevægelsens tillidsmænd.

Emnerne for den faglige tillidsmandsuddannelse har dækket alle de mangeartede områder, faglige tillidsmænd skal kunne beherske. Det drejer sig om arbejdsret, arbejderbeskyttelse og organisationsspørgsmål. Særlig vægt har vi lagt på at gøre skolen til et centralt sted for undervisningen i industrielt demokrati, og her er det navnlig træning i samarbejdsudvalg, regnskabsforståelse og arbejdsstudier, der har været hovedemnerne. Vi har også organiseret en hel del virksomhedskonferencer, hvor både arbejderrepræsentanter, arbejdsledere og arbejdsgivere har drøftet problemer fra deres fælles virksomhed, og hvor grundlaget er blevet lagt til videre oplysningsarbejde og mere effektivt samarbejde, når de vendte tilbage til virksomhedens i reglen mere ophedede klima.

Ved undervisningen i samarbejdsspørgsmål har vi søgt at lægge vægt på konkrete spørgsmål og søgt at fremme parternes interesse i samarbejde. Den første tids produktivitetsevangelium er blevet afløst af mere jordbundne lønningsprincipper og rammeaftalesystemer. Altsammen redskaber, der på håndgribelig måde kan bringe konkrete resultater af samarbejdet.

Ved at lære tillidsmændene regnskabsforståelse og arbejdsstudier har vi naturligvis ikke forsøgt at uddanne specialister. Målet har været at sætte tillidsmændene i stand til at diskutere disse problemer på lige fod med arbejdsgiverne og at vurdere specialisternes udsagn og resultater. Denne undervisning har i høj grad bidraget til at gøre tillidsmændene interesseret i at anvende arbejderbevægelsens egne specialister, herunder arbejderkonsulenterne. Skal undervisningen af tillidsmænd i disse emner føre til de

ønskede resultater, vil det utvivlsomt være nødvendigt med et større antal specialister, der kan hjælpe dem i det daglige arbejde. Der er næppe heller tvivl om, at fagbevægelsen i takt med den stigende træning af tillidsmænd vil uddanne og ansætte flere konsulenter.

Det er min erfaring, at de bedste resultater i form af godt og effektivt samarbejde på de enkelte virksomheder opnås, hvor både arbejdsgiverne, arbejdslederne og tillidsmændene er blevet uddannet. Det har derfor været af stor og gavnlig betydning, at også arbejdsgiverne og arbejdslederne har givet deres medlemmer uddannelse i samarbejdsforhold.

Fem og et halvt års arbejde og samvirke med unge kvinder og mænd fra så godt som alle erhverv har åbnet mine øjne for, hvor meget børneskolen egentlig betyder på godt og - desværre mest - på ondt. Vi har haft ikke så få elever, der trods almindelig begavelse ikke kunne læse og regne, da de kom. De havde ikke lært det i børneskolen. Værst stod det til med dem, der kom fra landsbyskolerne, hvor de ofte kun havde gået i to klasser i syv år. Men det stod heller ikke særligt godt til med de elementære kundskaber hos de unge fra byerne. En del kan forklares og delvis undskyldes med krigstidens unormale forhold (beslaglagte skoler). Det er ikke hele forklaringen. Desværre må det erkendes, at vor børneskoleordning ikke virker tilfredsstillende. Klasserne er for store, undervisningen ikke individuel nok, og de fleste steder anvender man ikke i tilstrækkelig grad de aktivitetsfremmende gruppemetoder. Allerværst er det dog, at mange stadigvæk kun går i skole til det 14. år. Hvis den frivillige ungdoms- og voksenundervisning skal kunne klare sine egentlige opgaver at give videregående almendannende oplysning, må det elementære grundlag være lagt i børneskolen. De unge, der kun har gået 7 år i skole, er blevet ladt i stikken af samfundet. Vor tids klasseskel er mere og mere et skel mellem dem, der kun har gået syv år, og dem, der har gået længere tid i skole.

Fem og et halvt års arbejde i højskolens tjeneste har gjort mig til tilhænger af 10 års tvungen skolegang for alle. Så kan man for min skyld godt dele de sidste år op i en praktisk og en upraktisk linie, men linierne skal være lige lange.

Min mest opmuntrende erfaring har været at opleve, hvor aktive og energiske unge mennesker er, når de får lov til at udfolde sig frit. Påstanden om, at unge kun vil arbejde for succes (eksamen) eller penge, er blevet afkræftet. De, der påstår noget sådant, skulle slå sig ned nogle dage på Esbjerg Højskole. De vil næsten blive udmattet bare af at følge med i elevernes aktivitet i grupperne og i fritiden.

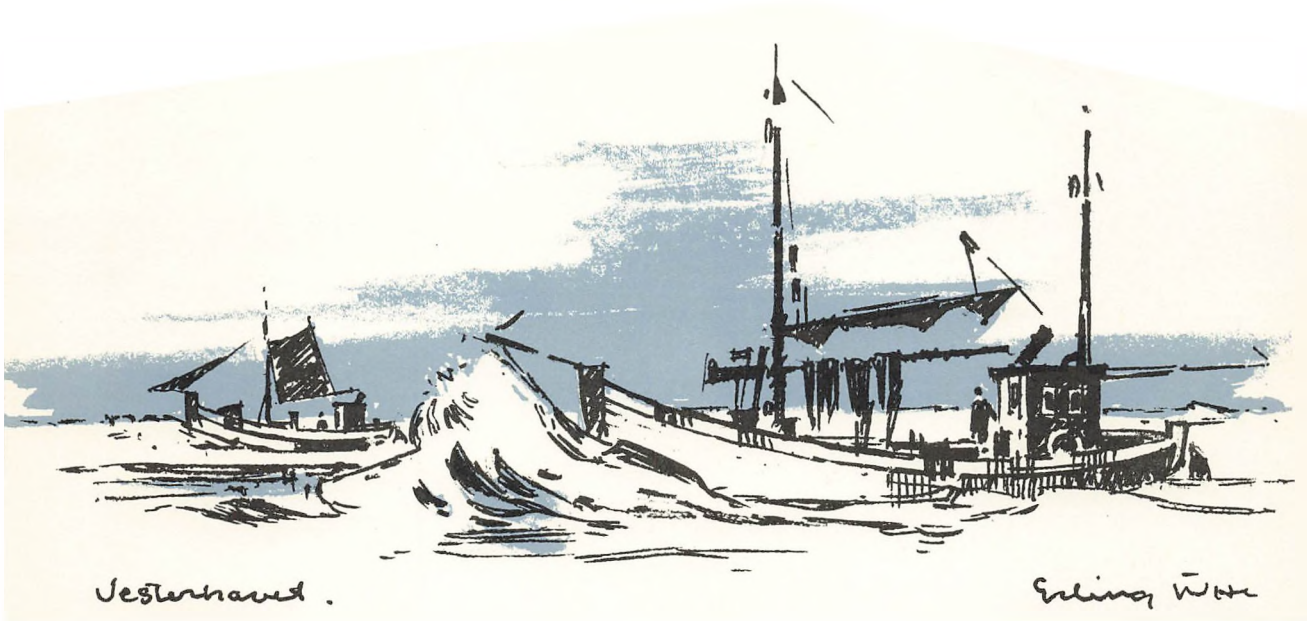
For min familie og mig blev tiden på Esbjerg Højskole et rigt liv i godt kammeratskab. Ledelsen af en højskole skal ikke være et one-man-show, navnlig ikke på en skole, der går ind for arbejderbevægelsens ideer om frihed, lighed og broderskab.

Gennem samarbejdsudvalg med køkkenpersonale og daglige lærerkonferencer er ledelsen af skolen foregået i et kammeratligt team-work. Opgaverne er blevet fordelt på de enkelte lærere, og de har med stor entusiasme og energi påtaget sig store dele af de administrative opgaver. Det er min overbevisning, at et godt kammeratskab mellem alle, der er ansat på skolen, er den vigtigste betingelse for det, man kalder en »god ånd« på en højskole. Det har i alle tilfælde gjort mit arbejde både let og morsomt.

Højskolelivet har for mig bekræftet den gamle vismands ord:

Jeg drømte, at livet var glæde,
jeg vågnede og fandt, livet var arbejde.
Jeg arbejdede og fandt, arbejdet var glæde.
Drømmen blev virkelighed.

Ivar Nørgaard.

Vesterhavet

Vi strider os mod vejr og vind.
Det åbne hav gav åbent sind,
om du blev våd til skindet.
Vi ved, der går en evig strøm
i alt, som er af ånd og drøm,
om mørket slog os blindet.
Så kend da havet i dig selv,
et bølgeslag, et himmelhvælv,
en levende trods i sindet.

Esbjerg-minder

Når jeg skal tænke tilbage på min tid som forstander på Esbjerg Højskole, vil jeg gerne tage udgangspunkt i dette, at »de gode gamle dage« er altid gamle - men ikke altid gode.

For mit og Ria's vedkommende må jeg dog sige, at vi ser tilbage på de 7 år på Esbjerg Højskole med stor glæde. Årene - og erindringen om dem - var og er for det første præget af, at vi selv var unge, og at vore børn var små. Men hertil kommer, at vi oplevede en helt ovenud kammeratlig atmosfære, der ikke blot omfattede dem, der boede og arbejdede på stedet. Den kom også til at udstrække sig til de mange, der kom på skolen som kursusledere og foredragsholdere.

Hvad det sidste angår, så er jeg ikke sikker på, at den moderne teknik er et ubetinget gode. Nu vanskeliggøres samværet med foredragsholderne af, at de kommer til skolen med fly til Esbjerg. Det afføder automatisk en mindre kontakt.

Da jeg selv som yngre kom til Esbjerg som foredragsholder - eller da jeg som forstander oplevede mange andre komme - var det altid for at tilbringe i hvert fald 24 timer på højskolen. Der var kun tog - måske bil - og det betød, at der i hvert fald skulle en overnatning til. Det medførte, at der faldt meget mere ro over foredrags-

holderne. De indstillede sig på et ophold på skolen af en vis varighed. Selvom foredragsholderne kom for at informere om noget helt konkret, så blev følgen af det længere ophold en helt anden kontakt, hvor man talte om mange andre ting - og vi på skolen fik derigennem en mængde impulser, indtryk og fornemmelser ude fra, som let forsvinder i dag.

På den måde fik Ria og jeg selv mange venner i løbet af de år - og jeg tænker med taknemmelighed på, at vi selv i en vis forstand blev elever og lærte meget af netop de mange samtaler med folk ude fra, der uafladeligt kom til skolen og havde ophold af en vis længde her.

Jeg vil ikke bestride, at skolen i dag er mere effektiv - men vi havde nok mere ro og en mere intim kontakt med folk ude fra, end det er muligt i dag.

Også på anden måde var vor højskole-tilværelse anderledes, end tilfældet er i dag. I de år, jeg var forstander, havde vi den meget store vinterskole. Vi havde hvert år 90-95 elever boende et halvt år - det var et bærende element i skolens liv og prægede naturligvis hele rytmen og tilværelsen på skolen. I dag er situationen en anden. Det er vel de færreste, der tør tage på højskole. Ganske vist er der nok mange unge, der i dag har god tid, men ængstelsen for at risikere sit job gør vel nok, at der er mindre incitament til at tage på højskole.

Vi havde ikke svært ved at skaffe fuldt hus på vinterskolen. Allerede 3-4 måneder før skolens start var der optaget, og vi havde mange på venteliste. Der blev dog i reglen mulighed for at gnave sig ind på ventelisten, for nogle sprang fra undervejs - den mest almindelige årsag til, at folk sprang fra, var at deres forlovede ikke turde sende dem væk!

Det er klart, at når man havde 90-95 elever boende fast, så gav det en tilværelsesrytme, som var spændende. Vi skiftede nemlig tilværelse hvert halve år. Når vinterskolen blev hjemsendt, var skolen derefter en ren kursus-skole. Det betød en helt anden arbejdsform for os alle. Det gav afveksling - men også problemer.

Jeg skal være forsigtig med at nævne enkeltpersoner fra skolen - for alle kunne med god grund trækkes frem. Men næppe nogen vil fortænke mig i her at nævne vor uforlignelige, nu afdøde lærer Ebbe Munk. Netop disse skift i arbejdsform og livsrytme, gav ham de alvorligste kvaler hver gang. Ved hvert skifte fra kursus-skole til vinterskole eller omvendt, henfaldt han i dybe kvaler om sin egen formåen med hensyn til den nye opgave. Det gjorde, at Ebbe havde 14 dage med omstillingsvanskeligheder. Det måtte klares efter et helt fast ritual, hvor Ebbe dulmede sin sensitivitet med, hvad man nu dulmer den slags med - og derefter tog han fat på den næste opgave med samme sikre suverænitet, som han altid havde behersket den med.

Der skete også en ændring af selve uddannelsesstrategien på skolen i løbet af de syv år, jeg var der. Fagene ændrede karakter, og det var en helt klar afspejling af den bedre skoleuddannelse, ungdommen generelt havde fået. Da jeg startede, var halvdelen af fagene på vinterskolen elementære fag - det vil sige dansk, regning og fremmede sprog. Da jeg rejste, var der intet tilbage af de elementære fag. Vi brugte nu alle dagens timer til at undervise i samfundsspørgsmål, politik, fagbevægelse og kulturproblemer.

Behovene for elementær-fagene var langt mindre end dengang, mange gik på arbejderhøjskolerne for at benytte den uddannelse, de fik der, som springbræt til noget bedre.

Da vi havde elementær-fagene, underviste alle lærere og forstanderen i dem. Jeg havde f.eks. undervisning i engelsk - skønt jeg erkender, at min undervisningskvalitet næppe ville vinde anerkendelse på højere sted i uddannelsessystemet.

Jeg holdt op, da jeg engang - da kurset var ved at være forbi - opdagede, at en af de elever, jeg havde undervist, var en pige, der var cand.mag. i engelsk. Hun var nu yderst taktfuld. Hendes diskrete korrektioner kom som regel i spørgsmålets form: »Erling, kunne man ikke også sige det på den måde?«.

Det havde jeg - af gode grunde - sjældent noget at indvende imod. Men da jeg opdagede, at elevmaterialet nu havde passeret mig, mente jeg nok, at tiden var inde til, at jeg lagde denne undervisningsforpligtelse fra mig.

Den tid, Ria og jeg tilbragte på Esbjerg Højskole, var perioden, hvor ungdomsoprøret bredte sig over hele landet. Vi slap for et hidsigt ungdomsoprør på skolen. Men vi oplevede en stigende interesse i at være med til at bestemme. Det udmøntede sig i noget fornuftigt. Vi fik udviklet elevdemokrati, hvor eleverne påtog sig flere og flere opgaver i forbindelse med arbejdets tilrettelæggelse på skolen.

Når ungdomsstrømningerne tog en helt anden drejning hos os, end på andre højskoler og uddannelsessteder, tror jeg, det hænger sammen med, at vore elever så godt som alle havde været igennem en arbejdssituation.

Det prægede dem. Tressernes ungdomsoprør var jo i høj grad et oprør blandt unge, der aldrig havde været i en arbejdssituation, men som kun havde været - og stadig var - i en skolesituation. Det blev naturligvis også præget af, at det samme kunne siges om deres lærere.

Den anden side af skolens liv - kursusvirksomheden - er jo nu blevet den dominerende. Vi havde en meget omfattende kursusvirksomhed, men den var som sagt kun halvdelen af vor tilværelse. Kimen til fagbevægelsens interne uddannelser blev dengang lagt på arbejderbevægelsens højskoler. Med etableringen af uddannelsesfonden var der skabt økonomisk fundament til at udvide denne virksomhed.

De faglige kurser, vi dengang havde, var nok lidt mere afslappende og mindre systematiske, end dem der holdes nu. Jeg går til enhver tid ind for systematik og effektivitet. På den anden side gav den mere afslappede form både anledning til festlige stunder, men også til erfaringsudveksling og diskussioner, som lå uden for de egentlige programmer.

Vi fik kontakter til en mængde dygtige fagforeningsfolk, der kom på skolen år efter år, og lærerne fik en optræning og kontaktflade, som var meget værdifuld.

Skolen fik også derigennem tilknytning til mange unge fagforeningsfolk, som gjorde sig til gesandter for Esbjerg Højskole. De skaffede elever og mange af dem fortsatte hjemme i studiekredse, ligesom der også blev iværksat brevkurser.

I min tid som forstander mere en fordoblede vi antallet af kurser og elever - vi modtog selv mange impulser ude fra, men der gik gennem vore kurser også mange impulser ud i arbejderbevægelsen og de dele af samfundet, vore elever kom i berøring med.

Det var med alle disse kurser, grunden blev lagt til FIU-uddannelserne, men ud over de egentlige faglige kurser udvidede vi til stadighed med ungdomskurser og politiske kurser. Vi fik faktisk mere styr på kursusvirksomheden over for vore politiske repræsentanter, der jo af økonomiske grunde altid har været underforsynet med uddannelsesmuligheder.

Vi startede også med de ungdomskurser, der nu er fortsat på LO-skolen. Dengang havde vi 40 elever - nu er der 150.

Blandt dem, der dengang var fast taler på ungdomskurserne, var den daværende LO-formand, Eiler Jensen. De, der kan huske Eiler Jensen, vil ikke have svært ved at forestille sig det festlige møde mellem fagbevægelsens topmand og de unge. De gik på ham med krum hals, og han svarede ofte i de kryptiske formuleringer, der var hans særegne stil. Det var faktisk et møde mellem to forskellige slags »stil«. Selvom Eiler Jensen var blandt meningsfæller, måtte han stå for meget fra de unge - og alt endte i idyl hver gang. Eiler Jensen mødte ufortrødent op år efter år.

Et af de mest imponerende kursusarrangementer var DUI's årligt tilbagevendende påskekursus. De omfattede ca. 150 DUI-ledere fra hele landet. De stillede fast natten mellem onsdag og skærtorsdag. Så knoklede de hele påsken igennem hver dag fra kl. 9 til 23.

De klarede stort set alt selv på hele kurset.

Jeg var imponeret over dette kursus hvert år.

De unge, der dengang sled i det, er dem, vi i dag møder rundt omkring som tillidsfolk og som politiske og faglige ledere. De er med til overalt at skubbe tingene i den rigtige retning.

Et tredie element - ved siden af vinterskolen og kursusvirksomheden - var byggeaktiviteten. Mine forstanderkolleger på Esbjerg Højskole kan med god grund henvise til deres præstationer som bygherrer. Det kan jeg ikke. Jeg overtog ledelsen af en skole, der kun var 5 år gammel, så tilskyndelsen til ny byggeaktivitet var på det tidspunkt ikke til stede. Dog skal jeg sige, at vi i min tid fik bygget en ny atriumbygning, der blev slutstenen på min tid på Esbjerg Højskole.

Senere fik jeg tilfredsstillet mit behov for byggeaktivitet, idet jeg kom til at stå for byggeriet af LO-Skolen i Helsingør under dens opførelse. (Jeg vil dog aldrig kunne fortjene mig til den ærestitel, som Flemming Skov Jensen med føje har gjort sig fortjent til, som vor tids Christian den Fjerde. Han har bygget så meget i sin tid, at han bogstavelig talt hele tiden har haft en murske i den ene hånd og kridtet i den anden).

Hvad bygninger angår, mener jeg dog at have indlagt mig en anden fortjeneste. Det var nemlig mig, der fik nedlagt landbruget på Esbjerg Højskole.

Af en eller anden grund havde man den faste romantiske forestilling, at der på en højskole hørte et landbrug. Min forgænger, Ivar Nørgaard, fik dog slagtet køerne.

(Han har aldrig været nogen morgenmand, så morgenmalkningen var han imod). Jeg fik gjort op med vort svinehold. Man havde ment, at der var økonomi i svinehold ved, at de blev fodret med madrester fra køkkenet. Det gjorde, at der gik mange gode ting i svinene - måske også for gode, »for det gjorde jo nytte«. Men jeg kunne ikke se det økonomiske i at hælde roastbeef i svinene og i stedet få svinekød ud af transaktionen.

Hvad vort hønsehold angår, blev det gjort op under et slagtekursus på højskolen. Vi havde 200 høns, og deltagerne på kurset tilbød at gøre rent bord - til gengæld tilbød jeg dem hønsekød til middag. Det gik fint - og hvad der blev til overs gik i skolekøkkenets frostbokse.

Siden har der ikke været landbrug på skolen - men mindelserne fra landbrugets tid var endnu til stede, da jeg rejste som forstander. Den gamle svinestald blev udmærket indrettet til skoleaktiviteter, men uanset hvor flittigt vi forsøgte, lykkedes det ikke at fjerne lugten af svin.

Hvad den mere menneskelige side af det daglige højskoleliv angår, har jeg også et par reflektioner: Jeg lægger mest vægt på det talte ord, men vi begyndte dog at tage flere og flere audio-visuelle hjælpemidler i brug. Arbejdet på skolen var - sådan som jeg erindrer det - præget af team-work. En højskoletilværelse er på sin vis mærkelig. I almindelighed var forholdet mellem os på skolen godt, men det kunne ikke undgås, at når man levede så tæt op og ned ad hinanden, så kunne der opstå spændinger.

De blev dog aldrig hverken dybe eller varige, og når jeg ser tilbage på vort team af lærere, så synes jeg, det havde en rigtig sammensætning. Vi kunne råbe forskellige mennesker op. Hvad jeg ikke kunne klare med min robuste facon, det kunne Ebbe Munk med sin følsomhed. Jeg håber ikke, at jeg går andre for nær ved igen at nævne Ebbe Munk, der har sat sig spor i mange menneskers sind langt ud over hans død.

Han var egentlig økonom af fag, men han foldede sig først og fremmest ud i de musiske fag. Hans vejledning i litteratur var højt kvalificeret og inspirerende - og et helt særskilt kapitel var hans ledelse af morgensangen. Hans beherskelse af flyglet stod i et omvendt forhold til hans evne til at fortolke teksterne - hans morgensang vil blive stående uvisneligt i erindringen hos vinterskoleelever og kursister.

Mine og Ria's 7 år på Esbjerg Højskole blev - som det gerne skulle fremgå af alt, hvad jeg har sagt - dejlige år. Jeg tror, at baggrunden for, at man pegede på netop mig, var de kurser, jeg gennemførte som forretningsfører for Det kooperative Fællesforbund. Det var faktisk en vældig kursusvirksomhed, vi udfoldede. Den gav en vældig berøringsflade til skolen og til arbejderbevægelsen iøvrigt. Men navnlig fik jeg nær kontakt til både skolens forstander og medarbejdergruppen.

Det lå dog min tanke fjernt, at nogen skulle pege på mig som forstander, da Ivar Nørgaard skulle til Aktuelt. Men jeg fik en føler fra Ivar, der havde talt med skolens daværende formand, Viggo Svane. Jeg var overrasket - og glad. Jeg bør iøvrigt tilføje, at henvendelsen ikke gik på mig, men på Ria og mig! Dengang ansatte man ikke en forstander, men et forstanderpar.

Ivar spurgte mig som sagt - og jeg tog hjem til Ria og spurgte, om hun kunne tænke sig at flytte til Esbjerg. Det var ikke så ligetil endda, for vi var begge københavnere, der hele vort liv havde levet i København. Beslutningen var alligevel hurtig truffet - og vi har aldrig fortrudt vort valg.

Det er dog en fejl, hvis man tegner fortiden alt for idyllisk. Vi havde også vore vanskeligheder, og de første mange måneder var ikke så lette for os. Jeg skulle omstille mig til en helt ny arbejdsform og nye forventninger - og f.eks. bebrejdede lærerstaben mig, at jeg ikke var udadvendt nok. Ivar Nørgaard havde jo udfoldet en stor udadvendt aktivitet.

Det skal dog retfærdigvis siges, at det sagde de bestemt ikke, da jeg rejste fra skolen. Da havde der været lange perioder - op til en måned ad gangen - hvor jeg ikke havde været på skolen! Det hang dog sammen med etableringen af LO-Skolen i Helsingør. Jeg blev på et ret tidligt tidspunkt udpeget til dens kommende forstander. Der var brug for en mand, der kunne tage de mange forhandlinger med myndigheder osv. - herunder undervisningsministeriet, og jeg arbejdede rent faktisk med LO-Skolens problemer, de sidste 3-4 år, jeg var i Esbjerg.

Iøvrigt tog jeg en del erfaringer fra Esbjerg med i min tilrettelæggelse af arbejdet i Helsingør. Blandt andet den, at lærerne ikke skulle bo på skolen. Det kan synes mærkeligt, at netop Ria og jeg - der trivedes i miljøet, og som selv boede på LO-Skolen - havde den opfattelse. Men jeg tror, at det er godt for alle parter, at lærerne har mulighed for at leve deres egen tilværelse ved siden af skolen.

Min afgang fra Esbjerg Højskole var naturligt præget af den nye opgave, jeg skulle til. Vi flyttede til Helsingør to år, før skolen blev taget i brug. Jeg fandt det ikke korrekt at »stjæle« medarbejdere fra Esbjerg til Helsingør, men startede med tre gamle Esbjerg-elever, lærerparret Flemming Skov Jensen og Søs og inspektøren Jacob Due, der nu er på Klarskovgård.

Det blev en meget afslappet sortie fra et miljø, Ria og jeg havde befundet os godt i. Vi havde også fået åbnet kontakterne til byen - vi fandt, at det var vigtigt, at skolen havde et godt forhold til byens arbejderbevægelse. Vi fik udvidet kontaktfladen og den lokale arbejderbevægelse tog skolen mere og mere i anvendelse til sine egne aktiviteter.

Til højskoleminderne hører et utal af samtaler, anekdoter, personerindringer. Det er umuligt at tage hul på dem på een gang, for de udløses af nye oplevelser. Men af det kalejdoskopiske virvar dukker der ting op, som kan få det til at boble i en af grin. Jeg kan godt forestille mig, hvad læseren ser for sig, når jeg beskriver mig selv ved en af vore fastelavnsfester. Jeg havde glemt, at vi skulle klæde os ud - og panikken var stor, indtil Ria fandt løsningen. Jeg lånte et af hendes sorte skørter og optrådte iøvrigt i bar mave (imposant, ikke?) som Robinson Crusoe.

Vi havde også vikingefest, hvor vi spiste revelsben, der blev kastet ind midt på gulvet fra bordene langs siderne. Otto Nielsen fra AOF og hans kone Hertha deltog på livet løs i festlighederne - Otto også med fuld vitalitet, da vi drabelige vikinger jog efter kvinder og børn.

Tilværelsen kunne også skabe problemer for en forstander. Jeg husker Pemann Jensen - formand for Slagterforbundet - der kom over for at tale på et forbundskursus. Der var tradition for, at foredragsholderne boede i et af de gæsteværelser, der stod til rådighed i forstanderboligen.

I det andet værelse havde vi installeret min svoger med sin nye, meget smukke unge kone.

Pemann var med sine venner i byen og kom hjem meget sent på natten. Desværre havde han fået den forkerte nøgle med - den gav ikke adgang til hans eget værelse, men kun til den skønne!

Næste morgen dukkede Pemann op hos mig.

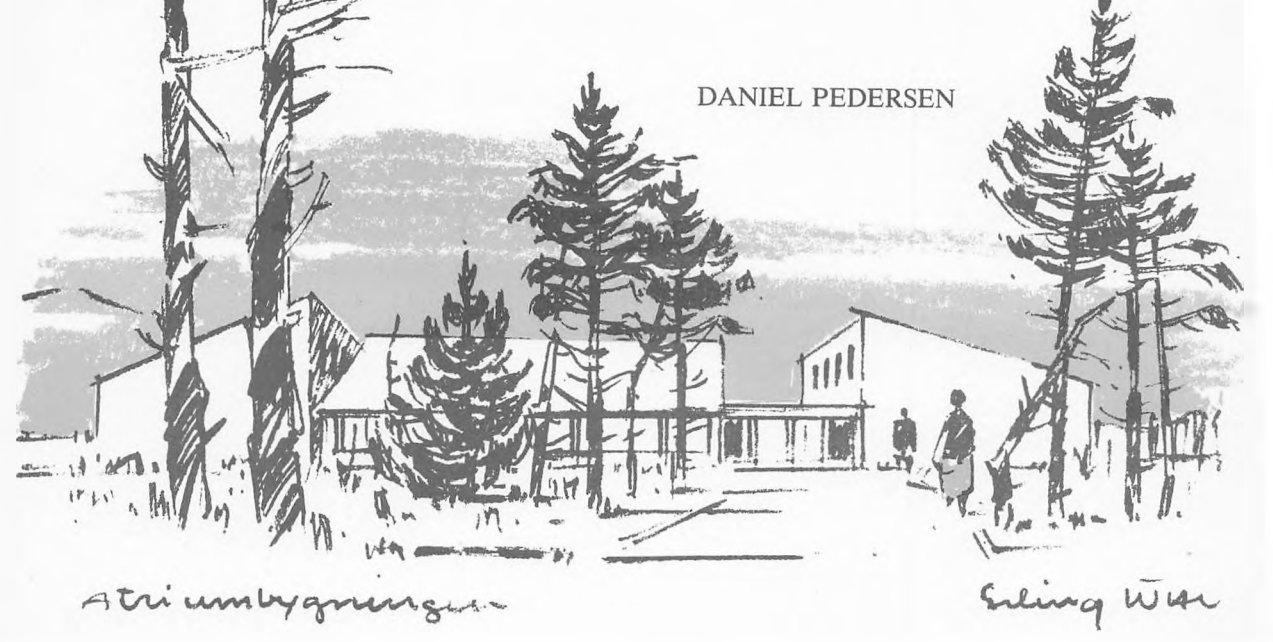
- Det var en køn een, du havde lokket mig på, sagde han. Jeg turde sgu ikke bruge nøglen. Hvordan tror du, din svoger havde taget mod mig, hvis jeg havde stukket nøglen i døren på den tid af natten? Jeg havde sovet hos Steff hele natten - med en ølflaske som hovedpude!

Inger Gamburg - den kommunistiske formand for kvindernes afdeling 5 - var en meget myndig dame. Hun skulle holde foredrag, men spiste først. Vi tilbød hende samme behandling som andre: en øl til maden. Hun insisterede på, at hun ville have en dram. Vi tøvede, men så slog hun mig på skulderen, så det klaskede:

- Uden dram intet foredrag!

Hun fik sin vilje og vi fik vort foredrag.

Erling Jensen.

Protest - Provotid - Ungdomsoprør

Denne epistel handler ikke om de 5000 kursister, som årligt cirkulerede gennem Esbjerg Højskole på udvidede fagforeningskurser, ungdoms- og familiekurser, journalist-kurser for aspiranter til A-Pressen o.s.v.

Den er heller ikke en redegørelse om stigende krav til mere tidssvarende faciliteter, færdiggørelsen af Sottrup-Jensens »Ørkenfort«, eller planer om nye udvidelser.

Den er et forsøg på at fange en stemning blandt arbejderhøjskolens unge i en epoke, der rystede den halvanden hundred årige danske folkehøjskole.

Det var i de år ungdomsoprøret kulminerede. Under anarkismens sorte fane rejste ungdommen i hele den industrialiserede verden sig. Ledet af studenter og intellektuelle rejste de sig mod de bestående samfund - socialistiske, kapitalistiske eller velfærdsstater.

Det blev aldrig helt klart, hvilken strålende fugl Føniks, der skulle stige af oprørets aske. Oprøret var først og fremmest en protestbevægelse, og hver især synes at skulle blive salig i sin egen fortolkning af fænomenet.

Filosofiprofessoren, Herbert Marcuse, der betegnedes som oprørets »chefideolog«, kritiserede den industrielle verdens samfundssystemer for at være blevet så konforme, at de hindrede menneskelig udfoldelse og samarbejde.

Nogle indsnævrede problemet til det kapitalistiske systems udbytning af mennesket som produktionsmiddel og profitobjekt.

Andre så i oprøret en naturlig reaktion mod velfærdsstatens »formynderi og afpersonalisering«.

Endelig affærdigedes det hele med »nogle forkælede unges oprør over petitesser«.

Forældregenerationerne fra 30'ernes og 40'ernes depression, besættelse og frihedskamp stod temmelig uforstående over for de unges utilfredshed med det samfund, de med flid og afsavn havde opbygget.

De ældre generationer havde også vanskeligt ved at forstå nogle af de utraditionelle og udenomsparlamentariske aktionsformer, der blev bragt i anvendelse. Det var ikke bare fredelige protestsange og -marcher, happenings, provokerende optræden og udseende, men også dramatiske besættelser af universiteter, skoler og offentlige institutioner, til tider med anvendelse af vold.

Folkehøjskolerne gik ikke ram forbi. Netop højskoleformen, som omfatter hele menneskets tilværelse 24 timer i døgnet, var selvsagt meget sårbar.

Den historiske højskole talte om at »vække de unge«. Min gamle læremester, K.B. Andersen, sagde mere prosarisk, at man skulle »drille dyrene«.

Under ungdomsoprøret var der ikke brug for provokation, men snarere for en metode til at transformere den larmende fos til mere konstruktivt anvendt energi. Gamle garvede højskolelærere med mange års erfaring i de gængse adfærdsmønstre blandt højskoleelever måtte konstatere, at ungdomsoprøret havde sin egen uransagelige logik.

Massemedierne skyede ingen anstrengelser i deres ihærdige jagt efter affærer, og var nådesløse i deres udlevering af de skoler, hvor det gik galt.

Esbjerg Højskole klarede sig rimelig uskadt gennem skærene, men mange gode højskoledage kunne være blevet bedre anvendt.

Det berettes i historien om Pariserkommunen, at mens den franske nationalgarde forberedte det afgørende slag mod den belejrede by, brugte kommunarderne megen tid på at diskutere, hvorvidt sygeplejerskerne skulle kaldes »kommunesøstre« og bære røde skærf. Sådan omtrent kunne man opleve højskolesituationen i de år.

»6-dags-krigen« i 1967 var en af den tids historiske begivenheder. Gideon Rafael, der var Israels repræsentant i FN under krigen, var det danske udenrigsministeriums gæst og besøgte ved den lejlighed skolen. Rafael berettede om de dramatiske begivenheder i Sinai's ørken og i FN's generalforsamling.

Indlægget vakte livlig diskussion. Til gengæld inviterede Rafael eleverne til en dagligstuesnak om den danske ungdoms problemer. Det var tydeligt, at det danske drama ikke kunne måle sig med Israels overlevelses problematik. I sandhed en lykkelig ungdom, konkluderede Rafael. Den behøvede ikke at leve med den ene hånd på ploven og den anden på sværdet.

Naturligvis indgik alle de nye fænomener, der strømmede ind over os, i undervisningens diskussioner og prægede skolens daglige liv.

Ungdomsoprøret rettede især skytset mod demokratiet, ja mod enhver form for ledelsesfunktion. Drøftelserne om elevdemokratiets udformning var derfor en tilbagevendende begivenhed, der kunne trække ud i dagevis. Da vinterhalvåret var delt op i tre undervisningsperioder med elevrådsvalg, kunne der for hver periode påregnes en fuldstændig revision af elevdemokratiets form, samt omlægning af arbejdsplan og indhold.

Det gik så hedt til, at eleverne også ville ændre lærernes ansættelsesforhold og skolens målsætning. I deres iver for at være ukonventionelle skete det også, at de blottede sig for mere drevne kammeraters manipulation. Pendulet svingede mellem »millimeterdemokrati« og »Situationens generalstab«.

At melde sig helt ud af samfundet var også en del af den nye ungdomsideologi. »Drop out«, »Tune in«, »Turn on« var stofbrugsforbrugernes feltråb. Fra at være overklassens modepåhit blev stofmisbrug en last i arbejderkredse og blandt sociale tabere.

En undersøgelse blandt skolens elever om anvendelsen af stoffer viste, at misbruget ikke var foruroligende - målt med standarden blandt andre unge.

Et andet tidens fænomen - protestsangen - tog konkurrencen op med de gamle arbejdersange. Protestsangen var importeret fra USA, hvor guitarspillende folkesangere som Woody Guthrie, Tom Lehrer, Bob Dylan og Joan Baez præsenterede deres kunst, ombølget af beundrende tilhørere.

Protestsangen havde den svaghed, at den var uegnet til fællessang, at den krævede talentfuld fremførelse. Den var improviserede i sin form og skrevet til situationen.

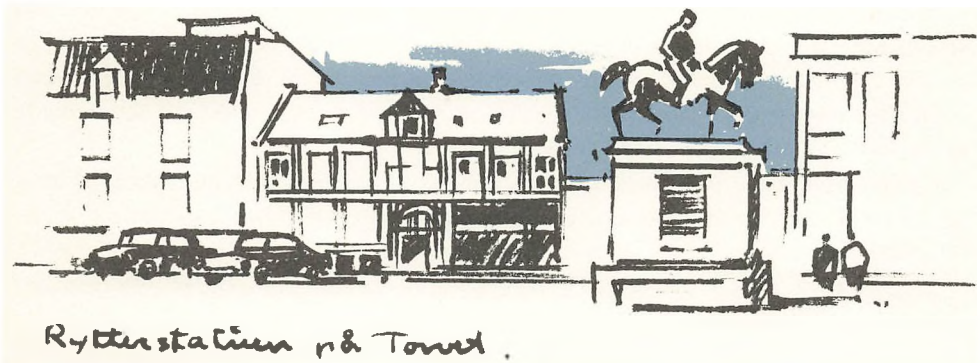
Vort samfund bød ikke på de samme enorme spændinger, krige, ulykker og nød som det amerikanske. Derfor kom den danske protestsang ofte til at savne troværdighed og ægthed.

Ligesom protestsangen blev »happenings« en del af vor hverdag. Iblandt kanaliseredes de som aftalte indslag ved morgensangen, men oftere forekom de som barokke afbrydelser i og uden for timerne. Synd at det danske lune tit overdøvedes af en fortrædelig og uforsonelig tone.

Et af de mere morsomme indfald var, at give Chr. X's rytterstatue på torvet gasmaske på i protest mod fiskestanken.

At kynismen ikke stak så dybt kom til udtryk ved et filmindslag fra skolens side om de udhungrede børn under Biafrakrigen. Reaktionen var chok, fortvivlelse og forbitrelse.

Endnu en emnekreds udsprang af tidens debat om friere samlivs- og familieformer. For os, der kom fra 30'ernes børnerige familier under trange boligkår, var ideen om

store bofællesskaber grotesk. Modargumentet var, at vi jo ikke havde valgt vor familie. Højskolesamværet gav de unge blod på tanden, og mange prøvede det kollektive eksperiment efter skoleopholdet.

Esbjerg Højskole har altid været optaget af teknik, pædagogiske eksperimenter og moderne hjælpemidler i undervisningen. Denne tradition fulgte vi i 1968 op med, som den første højskole i landet, at indføre internt fjernsyn i undervisningen. I nogle højskolekredse fandt man disse uåndelige sysler lidt upassende. Det skulle dog vise sig at blive umådeligt populært både hos lærere og elever.

Da en ide om, at det ny tv-studie burde anvendes til at skole arbejderbevægelsens ledere i tv-fremtræden, blev tanken fulgt op af en sketch i tv-udsendelsen »Hov hov«, hvor Buster Larsen ustyrligt morsomt fortolkede en politiker, der under instruktørens umenneskelige hersen brød hulkende sammen foran kameraet. Udsendelsen kostede os vist nok nogle kursusmuligheder i emnet medieteknik.

Det er en skæbnens ironi, at denne periode, hvis ideal nærmest var at vende tilbage til naturen, kulminerede med en af menneskehedens største tekniske bedrifter, måne-

skudet i 1969. På tv-skærmen oplevede vi det berømte første menneskelige fodspor i månens sand.

Hestevognen havde været vort vigtigste transportmiddel langt ind i dette århundrede, og den havde ikke gennemgået væsentlige ændringer, siden mennesket opfandt hjulet og tæmmede hesten. Vi husker endnu det hypermoderne massemedie, krystalapparatet med høretelefoner, nu en komisk museumsgenstand.

60'ernes ungdom var vokset op med sattelit-transmitteret television, og bilen havde ikke alene erobret vor klode, men var en naturlig del af udrustningen på den måneekspedition, vi kunne følge på tv-skærmen.

Vi har næppe fantasi til at forestille os, hvordan verden af i morgen vil komme til at se ud, men vi ved, at den udvikling, vi kalder den anden tekniske revolution, har sprængt rammerne for vor begrebsverden og påvirket alle områder af vor tilværelse.

Den egentlige årsag til 60'ernes store opbrud var måske, at udviklingen accelererede så hurtigt, at sjælen ikke kunne følge med.

En forudanelse af, at mennesket i sin ubændige stræben efter fremskridt, produktion og profit var i færd med at ofre menneskeligheden, arbejdsmiljøet, vore byer, ja selve vor egen blå planet.

Daniel Pedersen.

CHR. KELM-HANSEN

»Med sol og megen glæde«

»Folkehøjskolerne er direkte inspireret af de nye krav, der måtte stilles til den jævne mand, når han skulle have medbestemmende indflydelse på samfundets styre« -disse ord af den kloge højskolemand Johs. Novrup har ofte været citeret på Esbjerg Højskole i 70'erne. De forklarer nemlig, hvorfor det blev nødvendigt for arbejderbevægelsen at oprette sine egne højskoler. De »traditionelle højskoler« løste ikke deres opgave med at føre demokratiseringen videre i form af undervisningstilbud til lønarbejderen og byungdommen, efter at den oprindelige »jævne mand«, bonden, havde tilkæmpet sig afgørende indflydelse på samfundet ved århundredeskiftet.

Novrups ord forklarer også en del af de meget markante ændringer, der skete i skolebilledet på Esbjerg Højskole gennem 70'erne. Netop i disse år gjorde demokratiseringen et stort spring fremad - bl.a. inspireret af ungdomsoprøret i 60'erne - i form af øget medindflydelse og medbestemmelse på arbejdspladser og virksomheder. Vi fik forbedrede samarbejdsaftaler og medarbejderrepræsentanter i aktieselskabsbestyrelser, ligesom det blev klart, at økonomisk demokrati vil blive en realitet inden for en overskuelig årrække.

Skal disse demokratiske landvindinger blive andet og mere end pæne ord på papir, så stiller det stærkt øgede krav om uddannelse og inspiration til vor tids »jævne mand«, der forresten ofte er en kvinde! Den modpart, de møder ved det blanke maghonibord, er jo tit et menneske med en lang teoretisk uddannelse bag sig, og selv om arbejdspladsens praktiske erfaringer vejer tungt i en forhandlingssituation, så er det også nødvendigt med en stadig mere omfattende teoretisk viden.

Denne kendsgerning bevirkede, at tillidsmandsuddannelsen gennemgik en kolosal udvikling i 70'erne - både hvad angår indhold og omfang. Men det betød også, at tidligere tiders normale højskoleelev - et ungt menneske omkring tyve-års alderen, som havde været ude i praktisk arbejde nogle år, og som derefter tilbragte 5-6 måneder på højskole - nu er blevet afløst af et mere modent menneske. Vor tids elev eller kursist har familieforpligtelser og tillidsposter, og møder derfor med helt andre krav til den skole, hvor også han skal være en 5-6 måneder - blot i kortere perioder udstrakt over nogle år.

Denne udvikling skete gradvis fra 1970 til 1980 og kan aflæses af, at mens vi i 1970 havde 3 blokke i brug om vinteren til vinterelever og 1 til tillidsrepræsentanter, så er det nu lige omvendt, idet vinterskolen er reduceret til 25-30 elever i de 5 måneder.

Det er dog ikke *hele* forklaringen på udviklingen. Vi har også mærket en betydelig afmatning i interessen for vinterskolen - og det gælder på alle arbejderbevægelsens skoler. Dette hænger sammen med flere ting, bl.a. at unge mennesker går længere i skole og kommer senere ud på arbejdsmarkedet. Derfor er der ikke i dag den samme tilskyndelse til at søge ny undervisning i 18-19-års alderen, sådan som den var hos »gamle dages« højskoleelev, der havde forladt skolen i konfirmationsalderen, og som efter 4-5 års praktisk arbejde havde behov for at »tanke op« igen.

Arbejderbevægelsens højskoler er også i højere grad et led i »systemet« end nogle af de nye og mere succesrige skoler, som f.eks. Tvindskolerne. Disse skoler har kunnet byde både elever og medarbejdere andre vilkår, oplevelser og udfordringer, end vore mere etablerede skoler har haft mulighed for, forpligtede som vi naturligvis har været over for regler, overenskomster og andre iøvrigt fortræffelige bestemmelser.

Men det skal også anføres, at der heller ikke i arbejderbevægelsens grundorganisationer har været den tilstrækkelige forståelse for og dermed den tilstrækkelige vilje til at påtage sig det nødvendige oplysnings- og rekrutteringsarbejde for at skaffe tilstrækkeligt med unge elever til arbejderhøjskolerne.

Det er faktisk synd - både for bevægelsen, for skolerne, men også for de unge selv.

Kort tid efter jeg var tiltrådt som forstander, læste jeg en kronik i Politiken af lektor Hans Nielsen, hvor han beskrev sine erfaringer fra 10 års arbejde med civilundervisningen af værnepligtige. Hans konklusion gav mig den opfattelse, at netop arbej-

derhøjskolens voksenundervisning såvel af de unge som de lidt modnere årgange var af endog meget stor betydning. Hans Nielsen skrev nemlig:

»Jeg vil hævde... at evnen til at fungere i et demokrati savnes hos størstedelen af almenbefolkningen. Med evnen til at fungere i et demokrati mener jeg ikke blot den evne til at have personligt gennemtænkte meninger om samfundets problemer... men, også viljen til ansvar over for de opgaver fællesskabet skal løse«.

Efter 10 års arbejde med vinterelever har jeg lejlighedsvis kunnet drage den modsatte konklusion. Der var selvfølgelig forskel på et vinterhold med 90 elever, hvor kun få var medlemmer af en fagforening og adskillige udelukkende havde søgt vinterskolen, fordi de skulle bruge opholdet for at samle points til deres senere pædagogiske uddannelse - og så de senere års 25-elevershold, hvor faktisk alle var medlemmer af deres fagforening, flertallet også af DsU, og de fleste ydermere arbejdsløse.

Men det har været et gennemgående træk i vinterskolerne, at der var lagt et meget stort ansvar over på eleverne. Bortset fra de første to uger, hvor der lå et detaljeret program, som især sigtede mod at give dem nogle elementære demokratiske færdigheder med taleteknik, foreningsteknik, gruppearbejde osv., så har de i det store og hele selv sammensat resten af vinterens undervisning, naturligvis med behørigt hensyntagen til, hvad der fandtes af undervisningsmuligheder og også til medarbejdernes arbejdsbetingelser.

Den økonomi, der stod til rådighed for undervisningsmateriale, film, foredrag, ekskursioner, week-end arrangementer har de selv haft fuld rådighed over - og uden at der var nogen vetoret hos hverken undervisere eller forstander. Alt dette har de klaret med stor ansvarsbevidsthed og faktisk også med stor økonomisk sans.

Vi plejer at sige, at vi har givet dem en meget realistisk træning i demokratiets mekanik på godt og ondt. De har oplevet, hvordan de næsten »møder« sig ihjel, f.eks. i arbejdet med tilrettelægningen af vinterens undervisning, når hver enkelt elev kommer med sine specielle krav og ønsker - og ingen vil bøje af og gå på kompromis.

De har også oplevet på deres egne vedtagelser, hvordan en lille hård kerne kan manipulere sig igennem, og de har erkendt, at hvis man ikke vil affinde sig med, at de andre uden videre sætter sig på alle beslutninger, så er man selv nødt til at blande sig - og at man faktisk godt kan. Et andet af slagordene fra de ti år, har været det evigt gentagne: demokratiet er forbeholdt de aktive!

Selvfølgelig er denne form for pædagogik ikke uden problemer. Den kræver meget af underviserne, som populært sagt skal gå i forvejen og iøvrigt holde sig i baggrunden.

Det er heller ikke nemt, når retten til at bestemme gives til en gruppe, der ikke altid ved, hvad det er, man stemmer ja eller nej til.

Det kom bl.a. til at betyde, at tidligere tiders meget værdifulde aktiviteter måtte lægges på hylden - i hvert fald for en tid. Når det var eleverne, der bestemte, hvordan budgettet skulle se ud, skete det f.eks., at udgifter til teaterbilletter og længerevarende besøg af kunstnere blev stemt ned. Det var helt tydeligt, at det skete, fordi flertallet ikke tidligere havde haft sådanne kunstneriske oplevelser, at de ville prioritere udgifter til den slags særlig højt, men de foretrak f.eks., at der blev indkøbt flere bøger til eget brug.

Så hjalp det selvfølgelig ikke på vore overtagelsesforsøg, når det esbjergensiske teaterliv - i hvert fald set med vore øjne på skolen - ofte var temmelig miserabelt, det være sig såvel hvad teatersal som repertoire angår. Havde vi haft eleverne til en mislykket forestilling, var der lukket for bevillinger resten af vinteren!

Det kunne også give næsten uoverstigelige vanskeligheder, når de selv skulle træffe afgørelse om, hvor den årlige udenlandsrejse skulle gå hen. Så dels for at sikre os rimelige forhandlingsvilkår med rejsebureauerne, hvor langtidsplanlægningen spillede en rolle, og dels for at sikre eleverne visse oplevelser, som mange af dem af ukendskab på forhånd ville være afvisende overfor, foretog vi en mindre budgetmæssig og planlægningsmæssig stramning, således at visse aktiviteter var fastlagt for hele vinteren, når de ankom.

Forøvrigt har der i hele perioden været et par områder, hvor forholdene på forhånd lå fast. Eleverne måtte inden ankomsten acceptere, at der var undervisningspligt på skolen. Det var deres modydelse for de klækkelige tilskud, som det offentlige og fagbevægelsen gav dem. Dernæst var det en klar aftale, at hvis der forekom stoffer, herunder hash, var det at betragte som en udmeldelse uden nogen form for debat.

Disse regler har ikke givet anledning til megen ståhej. Hvad undervisningspligten angår, så er nogle undervisere vel lidt blødere end andre, men det har dog fungeret. Stofferne, som har været et stort problem på andre skoler - især i begyndelsen af tiåret - har vi været nogenlunde forskånet for. Vinteren 73-74 måtte ti elever dog samlet forlade skolen øjeblikkelig, men det væsentligste ved den affære var måske, at de for første gang virkelig blev klar over, at en aftale er en aftale og et ord er et ord.

For mig er der ingen tvivl om, at vinterskolen for de forholdsvis unge er en overordentlig betydningsfuld aktivitet for arbejderbevægelsen. Det var den i de første år, da holdene var mere ustrukturerede og yngre. Ved vinterens begyndelse var mange også fremmede over for bevægelsen, men ved afslutningen næsten altid mere vidende, mere bevidste, mere sikre på sig selv. Vinterskolen er også meget vigtig i dag, hvor gennemsnitsalderen er noget højere, hvor de møder med en længere gennemsnitsskolegang end for 10 år siden, og hvor de som oftest på forhånd har en faglig og politisk interesse. De er også »sorteret« lidt, idet der tages en personlig samtale med hver enkelt ansøger.

Sorteringen betyder ikke, at der lægges op til en »elite«-skole, men vi har villet sikre os, at dem, der kommer - og som også modtager de efterhånden meget betydelige tilskud - også er elever, som er indstillet på at gøre en indsats.

Hvad undervisningen angår, så har den gennem ti-året mere og mere rettet sig mod de faglige og politiske emner - herunder også de internationale problemer. Det såkaldte musiske har vi kæmpet for at give en god placering - men med vekslende held. Det er imidlertid et af de områder, hvor vi må holde fast, idet de unge bliver snydt, hvis de ikke får åbnet sindet for de meget varme værdier, som ligger i musik, malerkunst, poesi og prosa og i det hele taget i de kreative fag. Dette så meget mere, som den politiske og den faglige kamp mere og mere retter sig mod en forbedring af livskvaliteten.

Betydningen af de kulturelle indslag gælder derfor ikke kun for vintereleverne, men i lige så høj grad for de mere eller mindre granvoksne tillidsrepræsentanter, der i et stadig større antal har fyldt skolen op gennem 70'erne.

Derfor har skolen bestræbt sig på at give dem en række kunstneriske oplevelser, som kunne inspirere dem til at være åbne over for disse værdier i fremtiden, såvel i deres egen videreudvikling som i deres organisationsarbejde.

Dette er bl.a. foregået gennem den lille daglige dosis i forbindelse med Esbjerg Højskoles traditionsrige morgensang. Her forsøgte vi at skabe en harmonisk og meningsfyldt treklang af arbejderbevægelsens egen bevidsthedsskabende sangskat, »morgenbitteren« i form af et stykke poesi med udspring i vor egen verden, og det musikalske punktum, hvor pianisten lod os stifte bekendtskab med et lille hjørne af de store komponisters tonerigdom.

I tilgift kom der i de senere år en kunstner hver torsdag aften, for ligesom at runde ugen af. Det var gerne som optakt til de afslutningsfester, som på godt og ondt er et fast ritual denne aften, idet der som oftest er kurser, som rejser hjem om fredagen. Disse fester har ikke altid været til udelt glæde - en klog svensk kollega sagde engang: »Helvede - det er én lang afslutningsfest!« - men med den drejning de har fået med det kunstneriske indslag, har de fået en pædagogisk værdi i sig selv.

Desværre er det ret begrænset, hvad der findes af kunstnere i dette land, som har et meningsfyldt samfundskritisk repertoire af høj kunstnerisk kvalitet og med et indhold, der kan bide sig fast i folk, og give dem forståelse for, at disse værdier må vi også dyrke, hvis vi virkelig ønsker at skabe et menneskeværdigt samfund.

Men naturligvis er det ikke der, tyngdepunktet i uddannelsen af de mange tusinde tillidsrepræsentanter ligger. De møder med en formidabel appetit på kontant viden og færdigheder, som kan anvendes i arbejdet for bedst muligt at repræsentere deres kammerater på arbejdspladsen, i udvalg, nævn, og hvor de ellers har deres tillidsposter.

Derfor har udviklingen i uddannelsen også været eksplosiv i 70'erne. I 1970 sendte

kun ca. halvdelen af fagforbundene tillidsrepræsentanter på kursus, og hvis de i det hele taget arrangerede kurser, var det som oftest, hvad vi nu kalder begynderkursus. Til gengæld kom mange af deltagerne igen og igen på disse kurser, der af nogle blev opfattet som en slags belønning for det daglige slid i organisationen. Derfor var der også indlagt store udflugter og hyggelige arrangementer i programmet!

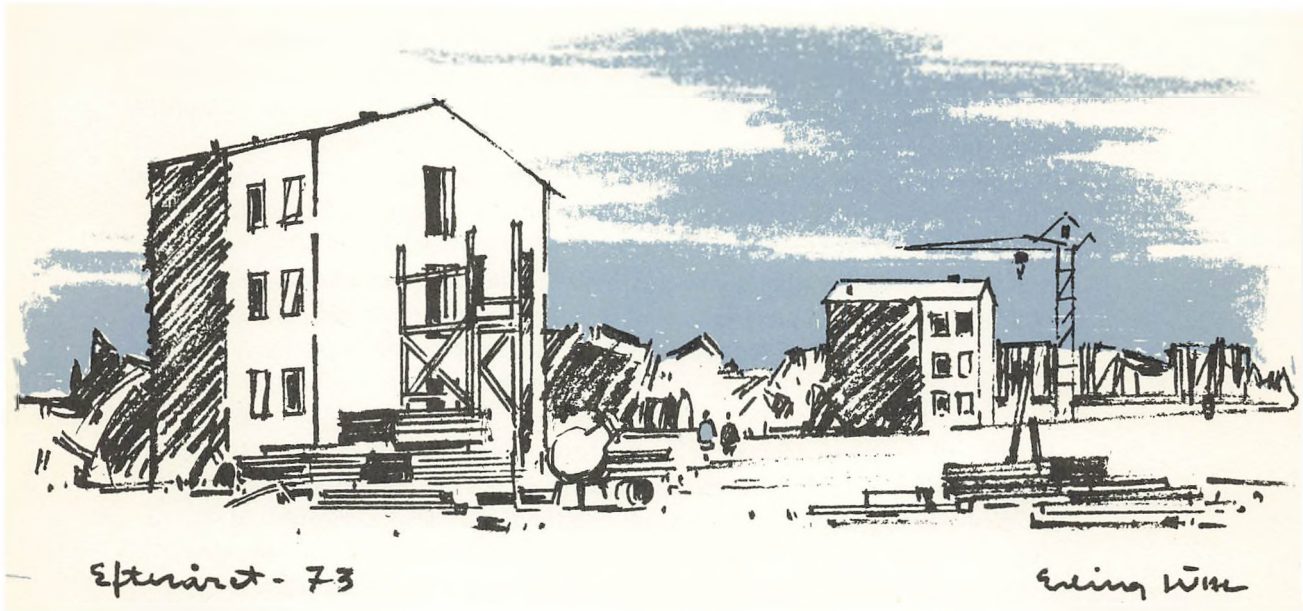
Den mere videregående uddannelse blev tilrettelagt af højskolen i form af »Udvidet fagforeningskursus«, som iøvrigt efter forholdene var en udmærket uddannelse. Disse kurser afvikledes over 3 × 14 dage i løbet af nogle år og meget ofte med de samme deltagere, der fulgtes ad gennem systemet. Til hvert kursus var der knyttet en brevskole, hvilket var en helt fortræffelig ting, fordi kursisten dermed gennemarbejdede en af grundbøgerne, inden kurset begyndte, og derved også gennem nogle måneder var i en livlig skriftlig debat med en af de undervisere, som forestod det pågældende kursus.

Men selv med dette »hjemmearbejde« var det naturligvis begrænset, hvor meget der kunne nås på disse kurser. Der blev undervist i 4 emner på de 14 dage, som regel med en grundbog som udgangspunkt, og det vil sige, at der var 17-18 timer pr. fag. Det drejede sig om de helt traditionelle tillidsmandsfag som fagforeningskundskab, lønfastsættelse, arbejdsret og mødeledelse på det første kursus og så med en videreudvikling over økonomi, psykologi, arbejdsmarkedslovgivning, politiske ideer, kulturproblemer m.v. på de efterfølgende.

Jeg mindes disse kurser med stor glæde, fordi kursisterne var højt motiverede for at lære noget, arbejdede med megen entusiasme, og der blev skabt en vældig stemning af samhørighed og fællesskab, når hele skolen var fyldt med »Udvidet fagforeningskursus«.

3. års holdet var naturligvis de dominerende, »professorerne« som de blev kaldt. De markerede sig stærkt i diskussionerne ved fællesarrangementerne, hvor centralt placerede folk i fagbevægelsen eller Socialdemokratiet lagde op til debat om tidens vigtige problemer. Dertil var der særlige filmarrangementer, og når der også skulle være tid til den uformelle »professor-fest« i blokdagligstuen, hvilket naturligvis inspirerede de øvrige »lavere« årgange til også at lave deres arrangementer, samt at der også var aftenarbejde i de forskellige grupper, ja, så kunne det blive til nogle lange arbejdsdage.

Jeg lavede disse år nogle spørgeskemaundersøgelser i et forsøg på at måle udbyttet af kurserne, og især for at få den enkelte til at vurdere sit eget behov for yderligere uddannelse i forhold til de opgaver, der ventede derhjemme på arbejdsplads og i fagforening. Svarene var som regel opmuntrende i den forstand, at kursisterne syntes, de havde stort personligt udbytte af uddannelsen og samværet, og de blev bekræftet i opfattelsen af, at de var med i et større fællesskab. Samtidig gav de fleste dog udtryk for deres store usikkerhed m.h.t. hvad de reelt kunne og et stort ønske om at få mulighed for at fortsætte uddannelsen.

Disse resultater var et fortræffeligt udgangspunkt for afskedstalen, når professorholdet ved afslutningsfesten skulle have overrakt den firkantede professorhat af sort crepepapir - hvortil også hørte et diplom!

Hermed var uddannelsen jo færdig, men netop derfor var det vigtigt at understrege, at det var den alligevel ikke. Det var netop dette, der lå i den humørprægede professorudnævnelse, idet en professor på den ene side nok var en, der erklærer sig som sagkyndig, men også én, der forkaster fastlåsede synspunkter og evige sandheder og bestandig er på vej i en søgen efter nye veje og nye løsninger. Det vi derfor gerne ville sende hjem fra vore kurser var den sagkyndige men søgende tillidsrepræsentant, der kendte sin begrænsning, og derfor havde et åbent blik for fremtidens muligheder.

Det stod imidlertid hurtigt klart, at tillidsrepræsentanterne ikke kunne klare sig med de 3 × 14 dage. I første omgang organiserede vi et suppleringskursus med nogle af de emner, tidligere professorer selv havde nævnt som mest nødvendige. Men samtidig hermed begyndte et udvalgsarbejde, først i AOF-regi, senere i »Komiteen vedr. fagbevægelsens interne uddannelse« som blev nedsat efter en beslutning på LOs kongres i maj 1971. Efter et meget grundigt udvalgsarbejde blev der i betænkningen »Vor uddannelse« til LO's kongres i 1973 fremlagt forslag til fagbevægelsens interne uddannelse (FIU).

Under udvalgsarbejdet afprøvede vi i Esbjerg forskellige eksperimenterende moduler, noget gik godt, andet ikke, men der var ingen tvivl om, at den nye FIU-uddannelse var grebet rigtig an. Der startedes med en ret elementær grundlæggende uddannelse over 2 × 14 dage, hvor kursisterne skulle indføres i almindelig fagforeningskundskab m.h.t. deres forbunds opbygning, indholdet i deres overenskomst, forbindelserne til LO m.v., ligesom de skulle trænes i de såkaldte »redskabsfag«, dvs. taleteknik, biblioteks-kundskab, notatteknik, mødeledelse, forhandlingsteknik m.v. Herefter vælger de sig ind på forskellige »linier« alt efter hvilken tillidspost, de besidder. Der er en linie for dem, der via klubbestyrelser eller fagforeningsbestyrelser går organisationsvejen, en for dem der sidder i samarbejdsudvalg eller aktieselskabsbestyrelser, en særlig linie for tillidsrepræsentanter og en for dem, der beskæftiger sig med sikkerhed og miljø.

Efter et par overgangsår, hvor vi gennemførte forskellige indslusningskurser, så der kunne skiftes fra den gamle uddannelse til den nye, har udviklingen taget vældig fart.

En medvirkende årsag var den uddannelsesfond, der blev gennemført ad overenskomstvejen fra 1. jan. 1974, hvor arbejdsgiverne skulle indbetale 1 øre pr. arbejdstime, hvilket fra 1. jan. 1978 er blevet til 5 øre og dermed ca. 40 mill. kr. årligt.

Her mod slutningen af ti-året er der samtidig gennemført en revision af FIU-uddannelsen, så den er blevet endnu mere omfattende og endnu mere fleksibel, således at den enkelte næsten kan »skræddersy« sin uddannelse efter sit særlige behov ved at vælge sig ind på de moduler, der indeholder de ønskede emner.

Der er hermed skabt en slags rullende eller livslang uddannelse med så mange moduler og tilbud, at man kan sige, hver enkelt tillidsrepræsentant må blive ved at uddanne sig så længe man sidder på en tillidspost. Nu kan vi tilbyde reelle muligheder på skolerne i modsætning til professortiden, hvor den enkelte var henvist til at fortsætte sin søgen efter viden hjemme hos sig selv.

På Esbjerg Højskole har vi været særligt interesseret i de internationale perspektiver, som arbejderbevægelsen i takt med udviklingen har beskæftiget sig mere og mere med. Vi har haft en forbindelse til engelsk fagbevægelse og har lavet kombinerede og meget udbytterige dansk-engelske fagforeningskonferencer og kurser. Men hele EF-problematikken har også medført en stribe kurser, der begyndte med en uges indføring i emnet herhjemme, hvorefter kurset er flyttet til Geneve og Bruxelles, hvor teorien er blevet konkretiseret.

Arbejderbevægelsens solidaritetsforpligtelser er også blevet efterlevet på forskellig måde, dels ved hjemlige konferencer for særlige interesserede i f.eks. Sydafrika-problemerne eller u-landsspørgsmål, dels ved egentlige studierejser til Sydafrika, dvs. Botswana og Lesotho og igen efter en indledende uge i Esbjerg.

De årlige vinterskoler har tilsvarende været meget optaget af internationale spørgsmål, som også har resulteret i rejse-initiativer, men som i relation til den øvrige kursusvirksomhed på skolen har givet sig udslag i opbygningen af internationalt betonede udstillinger, ofte med salgsboder af kunsthåndværk fra udviklingslandene. Men der er også taget initiativ til egentlige indsamlinger, hvor vinterskolerne har kunnet afsende en 10.-15.000 kr. til Arbejderbevægelsens Solidaritetsfond.

En sådan udadrettet virksomhed, hvor der gøres et forsøg på at omsætte undervisningens teoretiske indhold i praktisk solidaritet, er et betydningsfuldt indslag i skolens hverdag, hvor vintereleverne også kommer tættere på de kursister, som det ellers kan være vanskeligt at opnå et egentligt fællesskab med, fordi de kun er der få dage og har et meget stramt undervisningsprogram.

Netop følelsen af fællesskab og samhørighed er et vigtigt element på en arbejderhøjskole. Men i uger med vidt forskellige kursustyper, kan det sommetider være svært at få alle til at »svinge med«. Stærkest fornemmes fællesskabet, når hele skolen er fyldt med ét stort kursus. De senere års påskekursus, hvor DsU så at sige overtog magten, er her et at højdepunkterne. Skolen sitrer af aktivitet fra tidlig morgen til sen aften, og hvor undervisning, debatter, kulturelle aktiviteter og et formidabelt engagement og humør får det hele til at gå op i en højere enhed.

Noget af det samme var i sin tid karakteristisk for de familiekurser, der i en længere årrække fyldte skolen i sommermånederne. Børn, unge og voksne kom til skolen med alle antenner ude, med en vældig appetit på at holde ferie, nyde den vestjydske natur, men også i et meningsfyldt samvær at opleve hinanden og fællesskabet på en aktiv måde. Ofte viste det sig, at den enkelte var i besiddelse af fantastiske talenter og en frodig fantasi, som der ikke rigtig havde været brug for i den hjemlige hverdag.

De store ombygningsarbejder satte en stopper for familiekurserne. I nogle år var sommermånederne derefter forbeholdt fritidspædagogerne fra landsforeningen »Ungdomsringen«, et afslappet farvestrålende folkefærd, hvis menneskelige kvaliteter vi fik et stærkt indtryk af de gange, hvor de ikke fyldte hele skolen, og hvor der så blev plads til nogle pensionistkurser. De sommeraftener, hvor pædagoger og pensionister til violin- og guitarspil dansede kædedanse og »den toppede høne« på de store plæner mellem blokkene, vil huskes længe af dem, der var med!

Af økonomiske årsager forsvandt pædagogerne til billigere højskoler. De senere år har det alene været pensionister, der har domineret skolen i de 6 sommeruger. Oprindelig var jeg lidt tøvende over for denne kursusvirksomhed, men det skyldes almindelig uforstand. For mere engagerede, medlevende og humørfyldte kursister kan man vanskelig tænke sig - og når der så ovenikøbet er 140 af dem!

Hvert år ser medarbejderne hen til disse uger med store forventninger. Mange af pensionisterne er jo mennesker, der har været aktive gennem et langt liv, ofte har de været centralt placeret i parti- eller fagbevægelse, og de er fortsat fyldt med vitalitet og interesse for tilværelsen og åbne for nye påvirkninger. Dertil kommer, at de er overordentlig behagelige at omgås og overstrømmende taknemlige for alt, hvad der arrangeres for dem. Taknemmelige skal de selvfølgelig ikke være, men alligevel er det rart for de fleste af os også at blive skamrost en gang imellem!

Mange andre kursusformer kunne fortjene at blive fremdraget, f.eks. partikurserne, der også sprudler af interesse og engagement, og hvor det ofte kan være vanskeligt at få deltagerne til at forlade undervisningslokalerne sent på aftenen, fordi der er så meget, som skal drøftes igennem. De senere år har der også jævnligt været arrangeret kurser for unge arbejdsløse, der ved deres blotte tilstedeværelse er et bevis for, at samfundet ikke fungerer, som det skal, men hvor kursusdeltagerne så trods alt repræsenterer den nødvendige optimisme i form af, at de ikke agter at sætte sig passivt hen i venten på, at noget skal vise sig.

Megen glæde har vi også haft af vore konferencer for værende og vordende arbejderforfattere.

Det karakteristiske for Esbjerg Højskole i dette tiår har netop været den mangfoldighed af initiativer og arrangementer. Dette har også præget skolen på den måde, at det i hele perioden har været nødvendigt med store ombygninger og moderniseringer. Skolens fysiske rammer er ikke de samme i 1980 som i 1970.

Nogle syntes ganske vist, at vi gik for vidt, da det i begyndelsen af 70'erne blev besluttet, der skulle ske en gennemgribende ombygning. Havde skolen ikke ved indviel-

sen i 1955 stået som noget af det ypperste og næsten skamløst moderne med hensyn til rammer for voksenundervisning? Dobbeltværelser og en del enkeltværelser med håndvaske og ikke kun koldt vand, men også varmt vand! Et væld af dagligstuer og andre udenoms bekvemmeligheder. Dertil var kommet den smukke atriumbygning i 1968, således at skolen var velforsynet med moderne undervisningslokaler.

Men der var jo unægtelig sket meget i 60'erne på disse områder. Både arbejdsmændene og HK'erne havde indrettet sig i hotellignende omgivelser. LO-Skolen i Helsingør havde yderligere hævet standarden, og når kursister og undervisere nu kom til Esbjerg havde mange af dem erfaringerne fra de andre steder med i kufferten. Ikke mindst kravet om enkeltværelser pressede stærkt på, og mine første erindringer fra 1970 indeholder bl.a. lidt bedske minder om kursusledere og kursister, der brokkede sig groft, når det ikke blev dem, der kom til at disponere over de få enkeltværelser på skolen, og når det var andre, der fik tildelt undervisningslokalerne i atrium med de gode stole.

Derfor var der ingen vej udenom, og i hele tiåret har der været bygget på Esbjerg Højskole. Det har i sig selv været en blandet fornøjelse og heldigvis har jeg ikke ført nogen detaljeret dagbog over mine oplevelser som bygherre. Forhåbentlig er situationen den, at vi har været særlig heldig med hensyn til firmaer, håndværkere osv., for det er ikke småting, der kunne berettes om firmaer, der gik ned, om regninger som ikke tålte nærlæsning, om utallige arbejder, som måtte laves om - nogle endda flere gange. Da de første 50 badeværelser meldes færdige, måtte man have fat i de 45 igen. Gulvet i den nye spisesal skulle lægges om. Loftet i dagligstuen blev reddet - eller rettere et pensionistkursus blev reddet, da det viste sig at loftet hang i den yderste kant af den sidste milimeter før det ville styrte ned osv., osv.

Men det er jo alligevel kun historie.

Det centrale er, at det lykkedes at få gennemført en helt gennemgribende modernisering og udbygning, sådan at skolen bagefter fremtrådte som en harmonisk velkomponeret helhed.

Værelsesantallet gik lidt ned, idet der blev eneværelser med bad og toilet til alle - ingen havde på forhånd troet, det kunne lade sig gøre, men Dansk Arkitekt- og Ingeniørkontor løste opgaven. De tidligere lærerboliger blev også ombygget til værelser, vi fik ny spisesal, bedre fritidsfaciliteter i kælderen og hen mod slutningen også ekstra undervisningslokaler i forlængelse af den tidligere tidsstudiebygning.

Den gamle forstanderbolig afløstes af, hvad der i medarbejderkredse omtaltes som Christiansborg - nu Christiansminde - og underviserne fik indrettet en stribe gode arbejdsværelser i den tidligere forstanderbolig, hvor administrationen også fik rimeligere arbejdsvilkår.

Esbjerg Højskole er derfor i 1980 en forholdsvis moderne skole, hvor arbejdet kan fortsætte - og hvor byggeriet også kan fortsætte, fordi det er et udslag af den indre dynamik som præger beevægelsen.

I kraft af den stærke benyttelse af skolen har det også været muligt at holde økonomien i orden, hvilket igen har bevirket, at byggeriet ikke har været afhængig af Undervisningsministeriets lange venteliste, men har kunnet gennemføres på egen regning og risiko for størstepartens vedkommende.

Helhedsintrykket fra ti-året er derfor lyst, aktivt og frodigt. Men billedet er ikke ærligt, medmindre det også nævnes, at der har været rivninger og spændinger, der imidlertid tones ned, når de kommer på afstand. Det er det endelige resultat, der tæller.

Mange af skolens medarbejdere har gjort turen med i hele perioden, og generelt må det siges, at Esbjerg Højskole har været i den lykkelige ssituation at have engagerede og ansvarsbevidste medarbejdere, der har løst deres opgave, som om det var deres egen lille butik, det drejede sig om - hvilket i et privatkapitalistisk samfund siges at være den højeste form for ros.

Da Karen og jeg kom til højskolen i 1970 var det uden nogen form for erfaring i denne særlige virksomhed, hvilket kunne være blevet temmelig katastrofalt for skolen. Når det alligevel gik nogenlunde hæderligt, må det tilskrives det gode med- og samarbejde og det kammeratskab der til syvende og sidst udkrystaliserede sig.

Derfor har det været et privilegium at få lov til at lede Esbjerg Højskole i de ti år, selv om vi også er blevet lidt mere grå og lidt mere furede, end hvis vi havde siddet andre steder.

Vi har fået lov til at samarbejde med mange af arbejderbevægelsens bedste folk, såvel i undervisningen som i forbindelse med bestyrelsesarbejdet. Samarbejdet med skolens formænd tæller ganske særligt. Det har været inspirende og problemfrit, senest med Ole Vernerlund, den nuværende, Inga Olsen midt i perioden og så Viggo Svane, der var vor første formand, og som også i kraft, af at han var »den store gamle mand« i oplysningsarbejdet var en personlighed og en ven, der aldrig glemmes. Vi har også lejlighedsvis kunnet give en hånd med i den lokale arbejderbevægelse, selv om Esbjerg Højskoles fysiske rammer satte en grænse for, hvor mange af deres arrangementer, vi kunne huse. Men når ti-året nu passerer revy, så flimrer der også billeder forbi, af de store lokale dage på skolen. F.eks. sommerstævnerne med et mylder af mennesker, røde faner, musik og topfolk på tribunen. Eller måske bedst, når regnen i sidste øjeblik før starttidspunktet skyllede ned, alle rykkede inden for i et tæt improviseret samvær, hvor alt alligevel kunne klares og alle problemer løses.

Jo, nu bagefter kan det med god ret siges, at de ti år i Esbjerg har været en tid »med sol og megen glæde«.

Chr. Kelm-Hansen.

CARL SCHARNBERG. / PER FOMSGAARD.

Skrevet til genindvielsen af
Esbjerg Højskole, foråret 1975.

Nu er det tid at erkende.
Verden blir aldrig som før.
Nu er det tiden at vende
vor tanke mod alt det, vi gør.
Nu er det tiden at kende
mørket, der gjorde dig blind.
Nu er det tiden at tænde
drømmen, du har i dit sind.

Den, der har stået ved randen
vendt mod en afgrund af nød,
ved, at vi angår hinanden.
Vi trues af selv samme død.
Vis blot din angst for at sværge.
Tvivlen kan blive en bro,
der fører opover bjerge,
frem mod en stærkere tro.

Nu er det tiden at lære.
Verden blir aldrig som før.
Vi er dem, der må være
bevidste om alt det, vi gør.
Nu er det tid at forene
hele den styrke, vi har.
Ingen kan kæmpe alene.
Nu må vi forme et svar.

Nu er det tid at forvandle
hele den splittede jord.
Nu er det tiden at handle.
Lighed er mere end ord!
Kun altfor længe har andre
formet den vej, der blev vor.
Nu er det tid at forandre.
Nu må vi sætte vort spor.

Udgivet af Esbjerg Højskole 1980

